

พตส. 15

เอกสารทางวิชาการ

ปัจจัยที่ทำให้พรรคการเมืองไทยเป็นสถาบันทางการเมืองที่ยั่งยืน
กรณีศึกษา : พรรคประชาธิปัตย์และพรรคประชาชน

เอกสารทางวิชาการนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาอบรม
หลักสูตรการพัฒนาการเมืองและการเลือกตั้งระดับสูง รุ่นที่ 15
ประจำปี 2568
ลิขสิทธิ์ของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

พตส. 15

เอกสารทางวิชาการ

ปัจจัยที่ทำให้พรรคการเมืองไทยเป็นสถาบันทางการเมืองที่ยั่งยืน
กรณีศึกษา : พรรคประชาธิปัตย์และพรรคประชาชน

จัดทำโดยนักศึกษากลุ่มที่ 2

1. นายกีรติพงษ์	คูหาเปรมกิจ	รหัส 003
2. นางสาวฉัตรชนก	ธรรมชาติ	รหัส 019
3. นายชนินทร์	รุ่งแสง	รหัส 022
4. นายเชิดเกียรติ	อินทเสม	รหัส 029
5. นายทรงยศ	ยอดดนตรี	รหัส 040
6. นางสาวเปรมรัตน์	วิจารณาญาณ	รหัส 063

เอกสารทางวิชาการนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาอบรม
หลักสูตรการพัฒนาการเมืองและการเลือกตั้งระดับสูง รุ่นที่ 15 (พตส.15)
ประจำปี พ.ศ. 2568

ลิขสิทธิ์ของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

พตส.15

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

เอกสารทางวิชาการนี้ อนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาอบรม
หลักสูตรการพัฒนาการเมืองและการเลือกตั้งระดับสูง รุ่นที่ 15 ประจำปี 2568
ของสถาบันวิทยาการพรรคการเมืองและการเลือกตั้ง สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

ลงชื่อ.....

(รองศาสตราจารย์กุลวดี โรจน์ไพศาลกิจ)
อาจารย์ที่ปรึกษา

พันตำรวจตรี.....

(เดชพล กอสนาน)
ผู้อำนวยการสถาบันวิทยาการพรรคการเมืองและการเลือกตั้ง

ปัจจัยที่ทำให้พรรคการเมืองไทยเป็นสถาบันทางการเมืองที่ยั่งยืน
กรณีศึกษา: พรรคประชาธิปัตย์และพรรคประชาชน

นายชนินทร์ รุ่งแสง
นายกีรติพงษ์ คูหาเปรมกิจ
นางสาวฉัตรชนก ธรรมชาติ
นายเชิดเกียรติ อินทเสม
นายทรงยศ ยอดดนตรี
นางสาวเปรมรัตน์ วิจารณาญาณ

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาอยู่ 3 ประการ คือ ประการที่หนึ่ง เพื่อศึกษาความเป็นสถาบันทางการเมืองของพรรคการเมือง ประการที่สอง เพื่อเปรียบเทียบความเป็นสถาบันทางการเมืองระหว่างพรรคประชาธิปัตย์และพรรคประชาชน และประการที่สาม เพื่อศึกษาแนวทางไปสู่ความเป็นสถาบันทางการเมืองที่ยั่งยืน ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (qualitative research) ดำเนินการโดยการศึกษาเอกสาร (documentary study) และเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ผลการศึกษาพบว่า 1) ความเป็นสถาบันทางการเมืองของพรรคการเมือง พบว่า พรรคการเมืองขาดความยั่งยืน เนื่องจากขาดอุดมการณ์ทางการเมืองที่จะใช้เป็นแนวทางในการยึดมั่นตลอดจนยังยึดตัวบุคคลหรืออำนาจของผู้นำในพรรคการเมือง 2) ผลการเปรียบเทียบความเป็นสถาบันทางการเมืองระหว่างพรรคประชาธิปัตย์ และพรรคประชาชน พบว่า การพัฒนาความเป็นสถาบันทางการเมืองของพรรคการเมืองเก่าและพรรคการเมืองใหม่ให้เป็นสถาบันทางการเมืองของประชาชนนั้น ต้องสามารถปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม โดยที่มีการเปลี่ยนแปลงหน้าที่หลัก ๆ โดยที่ไม่ก่อให้เกิดการสลายตัว และ 3) ปัจจัยที่ทำให้พรรคการเมืองไทยเป็นสถาบันทางการเมืองที่ยั่งยืน พบว่า พรรคการเมืองจะมีความมั่นคงได้ต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของประเทศเป็นหลัก และต้องอยู่บนพื้นฐานของความรักประเทศชาติ ประกอบไปด้วย (1) พรรคการเมืองไม่ควรพึ่งพิงผู้นำเพียงคนเดียวแต่ควรที่จะเป็นการพึ่งพิงตัวพรรคเป็นหลัก (2) โครงสร้างต่าง ๆ ของพรรคสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ (3) สร้างให้ประชาชนรู้สึกเป็นเจ้าของพรรคและเป็นส่วนหนึ่งของพรรค (4) มีกิจกรรมทางการเมืองออกสู่สาธารณชนอย่างสม่ำเสมอ และ (5) ต้องสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นกับประชาชนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาประชาธิปไตยอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ : พรรคการเมือง, สถาบันทางการเมือง, บทบาทพรรคการเมือง, พรรคประชาธิปัตย์, พรรคประชาชน

Abstract

This article has three objectives: First, to study the political institutions of political parties; Second, to compare the political institutions between the Democrat Party and the population Party; and 3 Things, to study the path to sustainable political institutions. This study is a qualitative research, conducted by studying documents and collecting data through in-depth interviews. The results of the study found that 1) the political institutions of political parties lacked sustainability due to the lack of political ideology to be used as a guideline for adherence, as well as the adherence to individuals or the power of the leaders in the political party. 2) The results of the comparison of the political institutions between the Democrat Party and the population Party found that the development of political institutions of old and new political parties into political institutions of the people must be able to adapt to changes in the environment, with changes in main functions without causing disintegration. 3) The factors that make Thai political parties sustainable political institutions found that political parties can be stable if they prioritize the benefits of the country and must be based on the foundation of love for the country, consisting of (1) political parties should not rely on a single leader but should rely primarily on the party itself; (2) the various structures of the party can respond to the needs of the people; (3) create a sense of ownership and belonging to the party among the people; (4) there must be political activities that are regularly presented to the public; and (5) there must be a learning process for the people to lead to sustainable democratic development.

Keywords: political parties, political institutions, role of political parties, Democrat Party, People's Party

บทนำ

พรรคการเมือง (political party) เป็นสถาบันหลักทางการเมืองที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตยและเป็นสถาบันทางการเมืองที่จะเป็นตัวเชื่อมประสานระหว่างผู้ปกครองกับประชาชนในระบบการเมืองแบบประชาธิปไตย พรรคการเมืองจึงเป็นกลไกสำคัญที่จะทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง โดยประชาชนจะเป็นผู้คัดเลือกตัวแทนของตนให้ได้เข้าไปมีอำนาจเพื่อที่จะตอบสนองความต้องการและผลประโยชน์ของตนด้วยการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง (election) จึงกล่าวได้ว่าพรรคการเมืองมีความสำคัญต่อการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ดังนั้น พรรคการเมืองจึงมีความสำคัญในฐานะที่เป็นเครื่องมือทางการเมือง อาทิเช่น เครื่องมือในการส่งผลประโยชน์ไปยังประชาชน เครื่องมือในการสร้างความชอบธรรมทางการเมือง หรือเครื่องมือในการสื่อสารทางการเมือง กล่าวคือ พรรคการเมืองเป็นสถาบันที่ขาดไม่ได้ คำกล่าวนี้ใช้ได้ทั้งในประเทศที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยและประเทศที่มีระบอบการปกครองแบบเผด็จการในทางทฤษฎีการพัฒนาการเมือง พรรคการเมืองถือเป็นส่วนสำคัญที่สุดส่วนหนึ่งในลักษณะที่เป็นสถาบันทางการเมืองที่ช่วยจัดระเบียบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ซึ่งเป็นผลสะท้อนจากความจำเริญทางการเมือง (political modernization) ส่วนการจัดตั้งพรรคการเมืองถือเป็นความสำคัญของการพัฒนาการเมือง (political development) ซึ่งถ้าปราศจากพรรคการเมืองแล้วสังคมการเมืองก็อาจเข้าสู่ความผุกร่อนทางการเมืองได้ (political decay) ในที่สุดและอาจนำมาซึ่งปัญหาความวุ่นวายต่าง ๆ ในทางสังคมการเมือง (ลิขิต ธีรเวคิน , 2548)

พรรคการเมืองจึงเป็นสถาบันทางการเมืองที่สำคัญและขาดมิได้ในการปกครองระบอบประชาธิปไตย เพราะหลักการของระบอบประชาธิปไตยนั้นเป็นการปกครองที่ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจเป็นการปกครองของประชาชน คือ การให้ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในการกำหนดการจัดสรรทรัพยากรและผลประโยชน์ในสังคมอย่างมีแบบแผน แต่ในความเป็นจริงแล้วประชาชนในฐานะที่เป็นปัจเจกบุคคลไม่สามารถที่จะปฏิบัติและดำเนินกิจกรรมตามหลักการของระบอบประชาธิปไตยได้อย่างครบถ้วน จากการศึกษาเปรียบเทียบพรรคการเมืองรุ่นเก่าและพรรคการเมืองรุ่นใหม่

<u>ประวัติความเป็นมาของพรรคประชาธิปัตย์ อาจสรุปได้ว่า</u>

พรรคประชาธิปัตย์ เป็นพรรคการเมืองที่เก่าแก่ที่สุดที่ได้มีการก่อตั้งขึ้นในประเทศไทยก่อนที่จะมีพระราชบัญญัติพรรคการเมืองโดยก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2489 โดยมี นายควง อภัยวงศ์ เป็นหัวหน้าพรรคคนแรก และ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นเลขาธิการพรรคคนแรก ตลอดระยะเวลา 60 ปีที่ผ่านมาพรรคประชาธิปัตย์ได้ดำเนินการต่อสู้ทางการเมืองใน ระบอบประชาธิปไตยอย่างต่อเนื่อง ซึ่งพอจะจำแนกออกได้เป็น 4 ยุค กล่าวคือ

ยุคที่หนึ่ง (2489-2501) : ยุคแห่งการสร้างพรรค และสร้างประชาธิปไตย ต่อต้านเผด็จการ ในระยะต้นสภาพการเมืองของประเทศไทยมีความผันผวนเนื่องจากอยู่ในระหว่างการเริ่มต้นการดำเนินงานทางการเมืองอยู่ในวงแคบพรรคประชาธิปัตย์ได้มีการดำเนินการทางการเมืองที่สำคัญสรุปได้ดังนี้ ปฏิบัติหน้าที่เป็นพรรคฝ่ายค้านรัฐบาลนายปรีดี พนมยงค์ ปฏิบัติหน้าที่เป็นรัฐบาลรับเชิญ

ของคณะรัฐประหาร พ.ศ 2490 ปฏิบัติหน้าที่เป็นพรรคฝ่ายค้านรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลย์สงคราม ปฏิบัติหน้าที่เป็นพรรคฝ่ายค้านรัฐบาลแห่งกลุ่มจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ระหว่างปี พ.ศ. 2501-2511 บทบาททางการเมืองของพรรคประชาธิปัตย์ได้หยุดชั่วคราว เมื่อจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ทำการยึดอำนาจการปกครอง และเป็นเผด็จการเบ็ดเสร็จในปี พ.ศ. 2501

ยุคที่สอง (พ.ศ. 2511-2519) : ยุคแห่งการฟื้นฟูพรรค และเชิดชูประชาธิปไตย ภายหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2511 ทางพรรคฯ ได้มีการ ดำเนินการทางการเมืองที่สำคัญดังนี้

1. ปฏิบัติหน้าที่เป็นพรรคฝ่ายค้านรัฐบาลจอมพล ถนอม กิตติขจร
2. ปฏิบัติหน้าที่เป็นรัฐบาลหลังการเลือกตั้ง พ.ศ. 2518
3. ปฏิบัติหน้าที่เป็นฝ่ายค้านรัฐบาล ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช
4. ปฏิบัติหน้าที่เป็นรัฐบาลหลังการเลือกตั้ง พ.ศ. 2519

ยุคที่สาม (พ.ศ. 2522-2533) : ยุคแห่งการปรับปรุงนโยบาย และเข้ามีส่วนร่วมในการบริหารบ้านเมือง ในปี พ.ศ. 2521 ได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญใหม่ และจัดให้มีการเลือกตั้งในวันที่ 22 เมษายน 2522 นับเป็นการเข้าสู่ยุคที่สามทางการเมืองของพรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งทางพรรคฯ ได้มีการดำเนินการทางการเมืองที่สำคัญสรุปได้ดังนี้

- ปฏิบัติหน้าที่เป็นพรรคฝ่ายค้านรัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันท์
- ปฏิบัติหน้าที่เป็นพรรคร่วมรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ (1, 2, 3, 4, 5)
- ปฏิบัติหน้าที่เป็นพรรคร่วมรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

ยุคที่สี่ (ปลายปี พ.ศ. 2533-ปัจจุบัน) :ยุคแห่งการเป็นรัฐบาลของประชาชนและฝ่ายค้านที่มีประสิทธิภาพ ในวันที่ 12 ธันวาคม 2533 พรรคประชาธิปัตย์ได้ประกาศถอนตัวจากการเป็นพรรคร่วมพรรครัฐบาล พลเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ ซึ่งหลังจากนั้นได้เกิดผันแปรทางการเมืองอย่างรุนแรงนำมาถึงเหตุการณ์ยึดอำนาจของ “คณะ รสช.” และเหตุการณ์ “พฤษภาทมิฬ” ในที่สุด ท่ามกลางวิกฤติการทางการเมืองในยุคที่สี่นี้พรรคประชาธิปัตย์ได้เข้ามามีบทบาทในการต่อต้านเผด็จการเคียงบ่าเคียงไหล่กับประชาชนจนกระทั่งเหตุการณ์สงบและนำไปสู่การเลือกตั้งในเดือนกันยายน พ.ศ. 2535 ซึ่งพรรคประชาธิปัตย์ได้รับชัยชนะขาวสะอาดมี ส.ส ได้รับเลือกตั้ง มากที่สุดเป็นจำนวน 79 คนและได้เป็นพรรคแกนนำในการจัดตั้งรัฐบาลโดยมีนายชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรี คนแรกที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชนดำเนินการบริหารบ้านเมืองมาเป็นระยะเวลา 2 ปีครึ่งจนมาถึงกลางปี พ.ศ. 2538 ซึ่งมีเหตุการณ์พลิกผันทางการเมืองจนมาสู่การยุบสภาทำให้มีการจัดการเลือกตั้งใหม่ในวันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2538 ซึ่งสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์ได้รับเลือกตั้งเข้ามาเป็น ส.ส จำนวน 86 คน และดำเนินการทางการเมืองเป็นฝ่ายค้าน รัฐบาลนายบรรหาร ศิลปอาชา ซึ่งทางพรรคได้พิสูจน์ถึงการเป็นพรรคฝ่ายค้านที่มีประสิทธิภาพต่อสู้กับการปกครองประเทศที่ไม่โปร่งใสจนในที่สุดนายบรรหาร ศิลปะอาชา ต้องประกาศยุบสภาและจัดให้มีการเลือกตั้งในวันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2539 จากการดำเนินการทางการเมืองที่ต่อเนื่อง

ตลอดระยะเวลา 60 ปี พรรคประชาธิปัตย์ ได้ต่อสู้กับระบอบเผด็จการเดิมมาในหลายยุคสมัยบางครั้งแสดงบทบาทในฐานะพรรคฝ่ายค้าน บางครั้งแสดงบทบาทในฐานะฝ่ายรัฐบาลแต่ทั้งนี้ไม่ว่าจะมีบทบาทและฐานะอย่างไร ในการต่อสู้ทางการเมืองพรรคประชาธิปัตย์ยังคงยึดมั่นการดำเนินการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขยึดถืออุดมคติ 4 ประการของพรรคยืนหยัดพิทักษ์รักษาผลประโยชน์ของคนส่วนใหญ่และมุ่งมั่นสร้างสังคมที่เป็นธรรมให้บังเกิดขึ้น ด้วยจิตใจและการอุทิศตัวในหลักการแห่งความซื่อสัตย์สุจริต ภายใต้อุดมการณ์ของพรรคประชาธิปัตย์ ที่ได้ประกาศไว้ เมื่อวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2489 ทั้ง 10 ข้อ ประกอบด้วย

1. พรรคจะดำเนินการเมืองโดยวิถีอันบริสุทธิ์

2. พรรคจะดำเนินการเมืองด้วยความซื่อสัตย์สุจริตต่อประชาชน

3. พรรคจะดำเนินการเมืองโดยอาศัยหลักกฎหมาย และเหตุผลเพื่อความศักดิ์สิทธิ์แห่งรัฐธรรมนูญ และเพื่อเป็นเยี่ยงอย่างแก่อนุชน รุ่นหลังให้มีความนับถือ และนิยมในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

4. พรรคจะไม่สนับสนุนระบบและวิธีแห่งเผด็จการ ไม่ว่าจะเป็นระบบและวิธีการของรัฐบาลใดๆ

5. พรรคจะกระจายอำนาจการดำเนินการในท้องถิ่นให้มากที่สุด เท่าที่จะทำได้เนื่องจากความใกล้ชิด ขององค์กรในท้องถิ่นมีมากกว่าส่วนกลาง

6. พรรคมีจุดประสงค์ที่จะให้คนไทยมี ที่ทำกิน-ที่อยู่และอาชีพ และจะเคารพกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินส่วนบุคคล แต่มิได้ละเลยที่จะคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม

7. พรรคเชื่อว่า การแทรกแซงของรัฐเป็นสิ่งที่จำเป็น ในกิจการที่เห็นว่าการแทรกแซงจะเป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม เช่น กิจการสาธารณูปโภค

8. พรรคจะส่งเสริมและรักษาไว้ซึ่ง การศึกษา, ศาสนา, สาธารณสุขและสาธารณูปการ, ศิลป, วรรณกรรม, จารีตประเพณี, ธรรมเนียมอันดีของชาติ และความปลอดภัยของประชาชน

9. พรรคเชื่อว่า การป้องกันประเทศนั้น ต้องอาศัยการก่อให้เกิดความร่วมมือพร้อมเพรียง ของประชาชนผู้เป็นเจ้าของ ประเทศ และจะต้องให้มีการบำรุง กำลังหลัก คือ กองทัพให้ทันสมัยทั้งคุณภาพและปริมาณเท่าที่จะเหมาะสมแก่แผนการ ทางยุทธศาสตร์ และนโยบายทางการเมือง

10. พรรคจะส่งเสริมสัมพันธภาพระหว่างประเทศ

ทั้งนี้ ด้วยการเปลี่ยนแปลงกฎกติกาทางการเมืองใหม่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.2566 จึงเป็นเหตุให้ระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีความแตกต่างไปจากเดิม (การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครั้งที่ 27)

ประวัติความเป็นมาของพรรคประชาชน อาจสรุปได้ว่า

สำหรับพรรคประชาชน ชื่อพรรคเก่าแก่ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2490 ถูกใช้มาแล้ว 4 ครั้งในเวทีการเมืองไทยก่อนกลายเป็นบ้านหลังใหม่ของพรรคก้าวไกลหลังจากศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งยุบพรรคก้าวไกล พร้อมสั่งตัดสิทธิคณะกรรมการบริหารพรรคเป็นเวลา 10 ปี ส่งผลให้ อดีต สส.พรรคก้าวไกล หลังการยุบพรรคมีจำนวน 143 คน ที่ต้องหาพรรคสังกัดใหม่ โดยที่ประชุม สส. มีการเสนอชื่อ นายณัฐพงษ์ เรืองปัญญาวุฒิ เป็นแคนดิเดตหัวหน้าพรรคคนใหม่ ภายใต้ชื่อพรรคประชาชน ที่เปลี่ยนมาจาก **พรรคถิ่นกาขาว** และเปลี่ยนชื่อพรรคเป็น **พรรคถิ่นกาขาวชาววิไล** เมื่อปี พ.ศ. 2561 ก่อนเปลี่ยนเป็นชื่อปัจจุบันเมื่อวันที่ 9 สิงหาคม พ.ศ. 2567 เพื่อรองรับอดีตสมาชิกจากพรรคก้าวไกลจากคดียุบพรรคการเมือง พ.ศ. 2567 ทั้งนี้ ในทางพฤตินัย พรรคประชาชน จึงเป็นพรรคการเมืองที่มีวิวัฒนาการมาจากพรรคอนาคตใหม่มาเป็นลำดับที่ 3 ปัจจุบันมีนายณัฐพงษ์ เรืองปัญญาวุฒิ เป็นหัวหน้าพรรค และศรายุทธิ์ ใจหลัก เป็นเลขาธิการพรรค ต่อมาในปี พ.ศ. 2567 หลังจากมีกระแสข่าวว่าพรรคถิ่นกาขาวชาววิไลจะเป็นพรรคสำรองของพรรคก้าวไกลหากถูกศาลรัฐธรรมนูญตัดสินให้ยุบพรรค นายตุลย์ ตินตะโมระ หัวหน้าพรรคถิ่นกาขาวชาววิไล ได้ทำหนังสือลาออกจากตำแหน่งหัวหน้าพรรคเมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม พ.ศ. 2567 และคณะกรรมการบริหารพรรคได้รับทราบหนังสือลาออกเมื่อวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2567 ส่งผลให้คณะกรรมการบริหารพรรคชุดเดิมพ้นจากตำแหน่งทั้งคณะในวันดังกล่าว

ภายหลังศาลรัฐธรรมนูญตัดสินให้ยุบพรรคก้าวไกลจากคดียุบพรรคการเมือง พ.ศ. 2567 เมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2567 ต่อมาในวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2567 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากอดีตพรรคก้าวไกลที่ยังเหลืออยู่ในขณะนั้น จำนวน 143 คน ได้ย้ายมาสมัครเป็นสมาชิกพรรคถิ่นกาขาวชาววิไล จากนั้นมีการประชุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพื่อให้มีการลงมติเลือกหัวหน้าพรรคคนใหม่ระหว่างนางสาวศิริกัญญา ตันสกุล กับนายณัฐพงษ์ เรืองปัญญาวุฒิ และที่ประชุมมีมติให้เลือกณัฐพงษ์เป็นหัวหน้าพรรคคนใหม่ พร้อมกันนั้นยังได้มีการหารือการเปลี่ยนชื่อพรรคไปในคราวเดียวกัน

ต่อมามีการประชุมใหญ่วิสามัญครั้งที่ 1/2567 เมื่อวันที่ 9 สิงหาคม พ.ศ. 2567 ของพรรคถิ่นกาขาวชาววิไล ที่อาคารไทยซัมมิท ซึ่งเป็นที่ทำการของพรรคอนาคตใหม่ในอดีต เพื่อเปลี่ยนแปลงข้อบังคับพรรคด้วยการร่างข้อบังคับขึ้นใหม่ทั้งฉบับ โดยเปลี่ยนชื่อพรรคเป็น **พรรคประชาชน** ซึ่งถือเป็นการใช้ชื่อพรรคนี้เป็นครั้งที่ 5 ต่อจาก พ.ศ. 2490, พ.ศ. 2499, พ.ศ. 2531 และ พ.ศ. 2541 นอกจากนี้ยังมีการเปลี่ยนแปลงตราสัญลักษณ์ รวมทั้งที่ทำการพรรค โดยเปลี่ยนมาใช้อาคารอนาคตใหม่ ซึ่งเป็นอดีตที่ทำการพรรคก้าวไกลเป็นที่ทำการของพรรคประชาชนและเลือกตั้งคณะกรรมการบริหารพรรคชุดใหม่ โดยปรับลงเหลือจำนวน 5 คน ซึ่งเป็นจำนวนขั้นต่ำสุดที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 กำหนด โดยนอกจากตำแหน่งหัวหน้าพรรคข้างต้นแล้ว ยังมีอีก 4 ตำแหน่ง คือ ศรายุทธิ์ ใจหลัก ผู้อำนวยการพรรคอนาคตใหม่และพรรคก้าวไกลในอดีต เป็นเลขาธิการพรรค, นางสาวชุติมา คชพันธ์ เป็นเหรัญญิกพรรค, นายณัฐวุฒิ บัวประทุม อดีตรองหัวหน้าพรรคก้าวไกล ฝ่ายกฎหมายเป็นนายทะเบียนสมาชิกพรรค และนายพิจารณ์ เชาวพัฒนวงศ์ อดีตรองหัวหน้าพรรคก้าวไกล ฝ่ายกิจการสภาเป็น

กรรมการบริหารพรรค ขณะที่ตำแหน่งอื่น ๆ ที่ไม่ได้อยู่ในกรรมการบริหารพรรค เป็นตำแหน่งเดิมจากที่เคยดำรงตำแหน่งในพรรคก้าวไกลทั้งหมด ประกอบด้วยนางสาวศิริกัญญา ตันสกุล เป็นรองหัวหน้าพรรค และนายพริษฐ์ วัชรสินธุ เป็นโฆษกพรรค โดยณัฐพงษ์ กล่าวว่าพรรคจะสานต่อนโยบายของพรรคอนาคตใหม่และก้าวไกล ซึ่งรวมถึงการเสนอแก้ไขประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 112 ในลักษณะที่รัดกุมมากขึ้น อีกทั้งยังตั้งเป้าหมายชนะการเลือกตั้งทั่วไปและเป็นรัฐบาลพรรคเดียวภายในปี พ.ศ. 2570 ภายใต้การทำงานของพรรคประชาชน

จากที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ผู้ศึกษามุ่งความสนใจ ศึกษาประเด็นการพัฒนาพรรคการเมืองไทยเป็นสถาบันทางการเมืองที่ยั่งยืน ในสี่ด้าน คือ (1) ความสามารถในการปรับตัวหรือมีความยืดหยุ่น (2) ความซับซ้อน (3) ความมีอิสระ และ (4) ความเป็นปึกแผ่น โดยพบว่า ปัญหาความเป็นสถาบันของพรรคการเมืองไทยเป็นสถาบันทางการเมืองที่ยั่งยืน เป็นหัวใจและเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาทางการเมืองของทั้งสองพรรคเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้น การศึกษาเรื่อง การพัฒนาพรรคการเมืองไทยเป็นสถาบันทางการเมืองที่ยั่งยืน กรณีศึกษา พรรคประชาธิปัตย์เปรียบเทียบกับพรรคประชาชน ในครั้งนี้ หากสามารถศึกษาและวิเคราะห์ได้ถึงความเป็นสถาบันทางการเมืองของทั้งสองพรรคการเมืองดังกล่าว ภายใต้การอธิบายเชิงสาเหตุ (casual explanation) ก็จะทำให้การศึกษาในครั้งนี้สามารถทราบได้ถึงปรากฏการณ์ที่มีความสมเหตุสมผลยิ่งขึ้น โดยคณะผู้ศึกษามุ่งหวังในองค์ความรู้ที่จะได้รับสามารถนำไปปรับใช้เพื่อให้พรรคการเมืองสามารถก้าวไปสู่ความเป็นสถาบันทางการเมืองได้อย่างเข้มแข็งและยั่งยืน อันจะส่งผลให้พรรคการเมืองสามารถดำเนินงานทางการเมืองได้อย่างมั่นคงมีประสิทธิภาพและเป็นที่ยอมรับของประชาชนได้ต่อไป

วัตถุประสงค์การศึกษา

1. เพื่อศึกษาความเป็นสถาบันทางการเมืองของพรรคการเมือง
2. เพื่อเปรียบเทียบความเป็นสถาบันทางการเมืองระหว่างพรรคประชาธิปัตย์ และพรรคประชาชน
3. เพื่อศึกษาแนวทางไปสู่ความเป็นสถาบันทางการเมืองที่ยั่งยืน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผู้ศึกษาได้คาดหวังถึงผลที่จะได้รับจากการศึกษาไว้ดังนี้

1. ทำให้ทราบถึงความเป็นสถาบันทางการเมืองของพรรคประชาธิปัตย์ กับพรรคประชาชนว่ามีความเหมือนหรือต่างกันอย่างไร และมีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง

2. เพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่ต้องการศึกษาระบบการเมืองไทยในแง่มุมของการพัฒนาไปสู่ความเป็นสถาบันทางการเมือง

3. เพื่อเป็นแนวทางและส่งเสริมความเป็นสถาบันของพรรคการเมืองของพรรคการเมืองไทย

กรอบแนวคิดของการศึกษา

ในการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ทำให้พรรคการเมืองไทยเป็นสถาบันการเมืองที่ยั่งยืน กรณีศึกษาพรรคประชาธิปัตย์เปรียบเทียบพรรคประชาชน ผู้ศึกษาได้นำแนวทางความคิดความเป็นสถาบันทางการเมืองของซามูเอล พี ฮันติงตัน (S.P.Huntington) (1968:12-24) มาใช้เป็นกรอบการศึกษา ดังนี้

1. ขอบเขตของการสนับสนุน (Scope of Support) หมายถึง ขอบเขตที่สถาบันทางการเมืองและกระบวนการทางการเมืองของสถาบันได้รับการสนับสนุนจากประชาชนให้สามารถดำเนินกิจกรรมในสังคมได้การที่สถาบันใดมีจำนวนสมาชิกมากและมาจากกลุ่มในสังคมที่หลากหลายจะเป็นสิ่งที่แสดงถึงการได้รับความร่วมมือและสนับสนุนจากประชาชนในขอบเขตที่กว้างขวางสถาบันทางการเมืองนั้นจะมีเสถียรภาพในระดับสูง

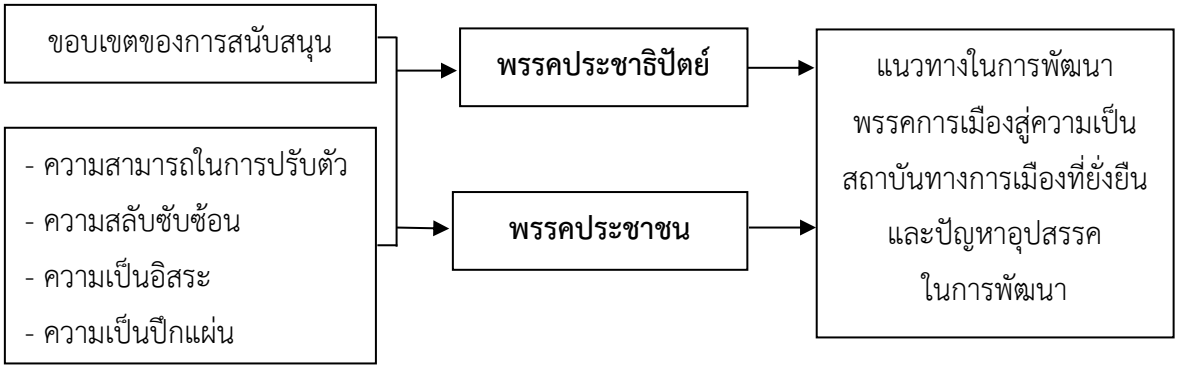
2. ระดับของความเป็นสถาบัน (Level of Institutionalization) มีปัจจัยที่ใช้ในการพิจารณาเป็นองค์ประกอบในการวัดระดับดังต่อไปนี้

2.1 ความสามารถในการปรับตัว (Adaptability) หมายถึงความสามารถในการทำหน้าที่ของสถาบันทางการเมือง เพื่อการคงอยู่อย่างต่อเนื่อง แม้ว่าสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม หรือการเมืองจะเปลี่ยนแปลงไป หากสถาบันทางการเมืองใดมีความสามารถในการปรับตัว ให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปได้ดีสถาบันการเมืองนั้นก็จะมีเสถียรภาพและมีความเป็นสถาบันในระดับสูง

2.2 ความสลับซับซ้อน (Complexity) เป็นการพิจารณาถึงลักษณะของสถาบันทางการเมืองว่ามีหน่วยงานย่อยมากน้อยเพียงใด มีการจำแนกโครงสร้างการทำงานตามความรู้ความสามารถและมีลักษณะแบ่งงานกันทำตามความชำนาญเฉพาะด้านหรือไม่ รวมถึงการบังคับบัญชาว่าเป็นไปในลักษณะตามสายงานหรือไม่

2.3 ความเป็นอิสระ (Autonomy) หมายถึง ความสามารถของสถาบันทางการเมืองที่จะทำการตัดสินนโยบายได้ด้วยตนเอง โดยไม่ถูกครอบงำหรือตกอยู่ภายใต้อิทธิพลขององค์กรอื่น

2.4 ความเป็นปึกแผ่น (Coherence) หรือความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันถือเป็นเงื่อนไขสำคัญสำหรับทุกสถาบัน ความเป็นปึกแผ่นนี้หมายรวมถึงการมีความคิดเห็นที่สอดคล้องต้องกันโดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวกับขอบเขตของอำนาจหน้าที่

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการศึกษา

ขอบเขตของการศึกษา

1. ขอบเขตด้านประเด็นศึกษา ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบความเป็นสถาบันทางการเมืองระหว่างพรรคประชาธิปัตย์และพรรคประชาชน โดยได้ศึกษาจากการรวบรวมเอกสาร ตำรา บทความวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับทั้ง 2 พรรคการเมือง ภายใต้กรอบแนวคิดของ ซามูเอล พี ฮันติงตัน และนำข้อมูลที่ได้มาทำการรวบรวม วิเคราะห์ข้อมูล สรุปบรรยายเชิงพรรณนา เปรียบเทียบกระบวนการพัฒนาพรรคการเมืองสู่ความเป็นสถาบันทางการเมืองระหว่างพรรคประชาธิปัตย์และพรรคประชาชน ตลอดจนปัญหา อุปสรรค ในกระบวนการพัฒนาพรรคการเมืองสู่ความเป็นสถาบันทางการเมือง และให้ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาความเป็นสถาบันทางการเมืองของพรรคการเมืองทั้งสอง

2. ขอบเขตด้านระยะเวลา ระยะเวลาในการเก็บข้อมูล ระหว่าง ธันวาคม พ.ศ. 2567 – มีนาคม พ.ศ. 2568

นิยามศัพท์เฉพาะ

สถาบันทางการเมืองที่ยั่งยืน หมายถึง สถาบันที่ได้รับการพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของคนในยุคปัจจุบัน โดยไม่ทำให้การตอบสนองความต้องการของคนรุ่นถัดไปนั้นลดลง ก็คือสิ่งใดที่เราสามารถมีในวันนี้ คนรุ่นหลังก็ต้องสามารถมีได้เช่นเดียวกัน ในปัจจุบันเราใช้แนวคิดความยั่งยืนเหล่านี้ในหลาย ๆ ด้าน เพื่อที่จะดูแลทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมได้อย่างสมดุล เพื่อที่เราจะส่งต่อสิ่งที่เรามีในวันนี้ให้คนยุคถัดไปให้มีอย่างเช่นเดียวกัน ดังเช่น

1. ความเป็นสถาบันทางการเมือง หมายถึงองค์ประกอบสำคัญที่มีส่วนเกื้อหนุนให้การดำเนินงานของพรรคการเมืองมีความเข้มแข็ง ประกอบด้วยองค์ประกอบ 5 ประการ ได้แก่

1.1 ขอบเขตของการสนับสนุน (Scope of Support) หมายถึงขอบเขตที่พรรคการเมืองได้รับการสนับสนุนจากประชาชนให้สามารถดำเนินกิจกรรมในสังคมได้

1.2 ความสามารถในการปรับตัว (Adaptability) หมายถึงความสามารถในการทำหน้าที่ของพรรคการเมืองเพื่อการคงอยู่อย่างต่อเนื่อง พิจารณาได้จากปัจจัยดังต่อไปนี้

1) อายุของสถาบัน (Chronological Age) หมายถึง ช่วงเวลาในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองมาอย่างต่อเนื่องด้วยระเบียบและวิธีการในการตอบสนองและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้เป็นอย่างดี

2) อายุของกลุ่มผู้นำในสถาบัน (Generation of Elite) โดยพิจารณาจากการสืบทอดอำนาจของผู้นำ คือ หากการสืบทอดอำนาจโดยการเปลี่ยนกลุ่มผู้นำจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งเกิดขึ้นอย่างเรียบร้อยและมีความต่อเนื่อง ไม่ได้ผูกขาดอำนาจไว้กับกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเป็นการเฉพาะ

3) การทำหน้าที่ของสถาบัน (Organizations Functions) พรรคการเมืองจะต้องสามารถปรับเปลี่ยนหรือสร้างหน้าที่หลักของสถาบันขึ้นใหม่ หากสภาพสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองมีการเปลี่ยนแปลงไป

1.3 ความสลับซับซ้อน (Complexity) พิจารณาถึงลักษณะของพรรคการเมืองว่ามีหน่วยงานย่อยมากน้อยเพียงใด มีการจำแนกโครงสร้างการทำงานตามความรู้ความสามารถและมีลักษณะแบ่งงานกันทำตามความชำนาญเฉพาะด้านหรือไม่รวมถึงการบังคับบัญชาว่าเป็นไปในลักษณะตามสายงานหรือไม่

1.4 ความเป็นอิสระ (Autonomy) หมายถึง ความสามารถของสถาบันทางการเมืองที่จะทำการตัดสินนโยบายได้ด้วยตนเอง โดยไม่ถูกครอบงำหรือตกอยู่ภายใต้อิทธิพลขององค์กรอื่นเพราะหากสถาบันทางการเมืองใดที่มีลักษณะเช่นนี้ก็จะไม่สามารถดำเนินกิจกรรมทางการเมืองไม่ว่าจะเป็นการริเริ่มนโยบายการตัดสินใจการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านรูปแบบต่างๆ ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของตนได้และแสดงถึงความไร้เสถียรภาพของสถาบันนั้น

1.5 ความเป็นปึกแผ่น (Coherence) หรือความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ถือเป็นเงื่อนไขสำคัญสำหรับทุกสถาบัน ความเป็นปึกแผ่นนี้หมายรวมถึงการมีความคิดเห็นที่สอดคล้องต้องกันโดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวกับขอบเขตของอำนาจหน้าที่ เพราะการดำเนินกิจกรรมในทุกองค์กรจะต้องมีข้อขัดแย้งที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้แต่หากองค์กรนั้นมีความสอดคล้องต้องกันไปในทิศทางเดียวกัน การยุติปัญหาข้อขัดแย้งก็จะสามารถกระทำได้โดยสันติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กรและส่งเสริมให้สถาบันทางการเมืองนั้นมีเสถียรภาพยิ่งขึ้น

2. พรรคการเมือง หมายถึง องค์กรทางการเมืองที่มีลำดับการบังคับบัญชาเป็นระบบมีจุดมุ่งหมายเพื่อการได้มาซึ่งอำนาจหรือตำแหน่งทางการเมืองในรัฐบาลโดยพรรคการเมืองใชการเลือกตั้งเป็นกลไกหลังในการแข่งขันเพื่อการได้มาซึ่งอำนาจในการศึกษาครั้งนี้พรรคการเมือง หมายถึง พรรคประชาธิปัตย์ และพรรคประชาชน

3. พรรคประชาธิปัตย์ หมายถึง พรรคการเมืองที่ได้รับจดแจ้งการจัดตั้งพรรคการเมืองในราชกิจจานุเบกษาตามประกาศนายทะเบียนพรรคการเมืองเป็นพรรคประชาธิปัตย์

4. พรรคประชาชน หมายถึง พรรคการเมืองที่ได้รับจดแจ้งการจัดตั้งพรรคการเมืองในราชกิจจานุเบกษาตามประกาศนายทะเบียนพรรคการเมืองเป็นพรรคประชาชน

5. ปัญหาและอุปสรรค หมายถึง การศึกษาเปรียบเทียบปัญหาและอุปสรรคในกระบวนการพัฒนาพรรคการเมืองสู่ความเป็นสถาบันทางการเมืองของพรรคประชาธิปัตย์ และพรรคประชาชน

วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (qualitative research) ใช้แนวทางการวิเคราะห์เชิงวิพากย์ (critical analysis) โดยใช้การศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารส่วนหนึ่งร่วมกับข้อมูลอีกส่วนหนึ่งที่เป็นข้อมูลเชิงปฏิบัติการที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) จากผู้ให้ข้อมูลหลักในการสัมภาษณ์ ประกอบด้วยสมาชิกระดับผู้นำและผู้บริหารของพรรคประชาธิปัตย์ พรรคประชาชน พรรคอนาคตใหม่ จำนวน 4 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์ ชนิดมีโครงสร้าง (structured interview) โดยใช้เทคนิควิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์รายบุคคล และการสัมภาษณ์ที่มีผู้ให้สัมภาษณ์เพียงคนเดียวเผชิญหน้ากับผู้สัมภาษณ์ ประกอบกับการกำหนดหัวข้อประเด็นคำถามที่สำคัญที่จะใช้ในการตอบวัตถุประสงค์ของการศึกษา ประกอบไปด้วย 3 ส่วน ดังนี้ (1) เพื่อศึกษาคุณลักษณะความเป็นสถาบันทางการเมืองของพรรคการเมือง (2) เพื่อเปรียบเทียบความเป็นสถาบันทางการเมืองระหว่างพรรคประชาธิปัตย์และพรรคประชาชน และ (3) เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาไปสู่ความเป็นสถาบันทางการเมืองที่ยั่งยืน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลสองลักษณะคือ การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ร่วมกับการศึกษาเอกสาร (documentary study) จึงดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลในลักษณะดังต่อไปนี้ (สุภางค์ จันทวานิช, 2552, หน้า 111-114) (Chantavanich. 2009, 111-114) (1) การสร้างข้อสรุปจากข้อมูลบันทึก เป็นการสร้างข้อสรุปของข้อมูลขั้นต้น โดยเป็นการสร้างข้อสรุปของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ที่บันทึกไว้ในแต่ละครั้ง โดยนำข้อมูลที่บันทึกไว้ดังกล่าวมาวิเคราะห์เพื่อสรุปเนื้อหาออกมาเป็นประเด็น โดยจำแนก/ประเภทข้อมูลใหม่ ซึ่งเรียกว่าเป็นการทำดัชนีข้อมูล (2) นำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์และสร้างข้อสรุปไว้แล้วตามข้อที่หนึ่งมาวิเคราะห์เพื่อหาความเชื่อมโยงของข้อมูลแต่ละชุดเข้าด้วยกัน ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ร่วมหรือความเชื่อมโยงของข้อมูลแต่ละชุด แล้วนำมาเขียนพรรณนาเป็นประโยคเพื่อให้เห็นความเชื่อมโยงกันของข้อมูลหลังจากการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก ในแต่ละครั้ง รวมถึงการศึกษาเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานบทความในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะทำการบันทึกข้อมูลการสัมภาษณ์และทำการจัดทำบันทึกรายละเอียดที่ค้นพบโดยการสัมภาษณ์เป็นลักษณะแบบมีโครงสร้าง ข้อคำถามในการสัมภาษณ์ได้มาจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องทั้งหมด พร้อมกับเขียนความรู้สึกของคณะผู้ศึกษาต่อการสัมภาษณ์และบุคคลที่ให้สัมภาษณ์ด้วยการตรวจสอบประเมินข้อมูลความคิด ความเข้าใจที่เกิดขึ้นทันทีเพื่อกันลืม และเพื่อใช้บันทึกนี้เป็นส่วนหนึ่งสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล ส่วนข้อมูลที่บันทึกเสียงไว้นั้น มีการถอดเสียงและพิมพ์คำต่อคำเพื่อเป็นข้อมูลที่ต้องนำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

ผลการศึกษา

1. ผลการศึกษาความเป็นสถาบันทางการเมืองของพรรคการเมือง

ความเป็นสถาบันของพรรคการเมืองมีความสำคัญต่อระบบการเมืองและมีผลกระทบโดยตรงต่อความคงอยู่ของพรรคการเมืองในระบบการเมือง ในที่นี้จะได้อธิบายแนวคิดของ Huntington (อ้างถึงในพลศักดิ์ จิรไกรศิริ, 2524, หน้า 10-12) (Girigaisri. 1981, 10-12). ที่ได้อธิบายความเป็นสถาบันทางการเมืองไว้อย่างน่าสนใจ โดยอธิบายถึงความเป็นสถาบันทางการเมืองว่าควรประกอบไปด้วยปัจจัย 4 ประการ ได้แก่ (1) ความสามารถ ในการปรับตัวหรือมีความยืดหยุ่น (2) ความซับซ้อน (3) ความมีอิสระ และ (4) ความเป็นปึกแผ่น โดยสามารถสรุปรายละเอียดความเป็นสถาบันทางการเมืองของพรรคการเมือง ได้ดังนี้

1. ความสามารถในการปรับตัวหรือมีความยืดหยุ่น (adaptability) กล่าวคือ พรรคการเมืองยิ่งมีการปรับตัวมากเท่าใด ก็ยิ่งมีการสร้างสรรค์สถาบันมากขึ้นเท่านั้น ดังนั้นองค์กรใดที่สามารถปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม โดยที่มีการเปลี่ยนแปลงหน้าที่หลัก ๆ โดยที่ไม่ก่อให้เกิดการสลายตัวแล้ว องค์กรนั้นก็จะมีระดับความเป็นสถาบันตามไปด้วย การปรับปรุงพรรคจะยิ่งมีสูงขึ้นเท่านั้น สภาพแวดล้อมที่จะเข้ามาท้าทายพรรคการเมืองนั้น มีทั้งจากสภาพนอกองค์กรและภายในองค์กรเอง เช่น การเปลี่ยนแปลงตัวบุคคลบางคนของกรรมการพรรคการเมือง เป็นต้น นอกจากนี้การปรับตัวของพรรคอาจวัดด้วยอายุของพรรค ซึ่งสามารถอธิบายได้ 3 ประการ คือ (1) วัดจากอายุการก่อตั้ง กล่าวคือ องค์กรใดที่ก่อตั้งมานาน องค์กรนั้น ก็จะมีความเป็นสถาบันในระดับสูง และยิ่งองค์กรใดสามารถมีอายุยืนนานก็จะมีแนวโน้มว่าจะสามารถอยู่ต่อไปได้ในอนาคตหรืออย่างน้อยที่สุดก็ภายในช่วงระยะเวลาหนึ่ง กรณีของพรรคการเมืองที่มีอายุการก่อตั้งมานานกว่าพรรคการเมืองอื่น ๆ จึงทำให้สามารถกล่าวได้ว่าพรรคการเมืองนั้นมีความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพการณ์และสภาพแวดล้อมของบริบททางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองได้ดีกว่าพรรคการเมืองอื่น ๆ และมีระดับของความเป็นสถาบันสูงกว่าด้วย (2) วัดจากรุ่น ถ้าองค์กรใดมีผู้นำที่เข้ามาสู่ตำแหน่งโดยสันติวิธีหลายรุ่น องค์กรนั้นก็มีความสามารถในการปรับตัวมากกว่าองค์กรที่มีผู้นำเพียงไม่กี่รุ่น พรรคการเมืองใดสามารถเอาชนะปัญหาในการเปลี่ยนตัวผู้นำอย่างสันติจากชนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง แสดงว่าพรรคการเมืองนั้นมีการสร้างสรรค์ความเป็นสถาบันทางการเมืองมากขึ้น (3) วัดจากเจ้าหน้าที่ ทั้งนี้ เพราะองค์กรจะถูกจัดตั้งขึ้น เพื่อทำหน้าที่ของมันเอง และเมื่อสามารถบรรลุผลหรือวัตถุประสงค์แล้ว องค์กรนั้นก็จะไม่ทำหน้าที่ใด เพื่อที่จะทำให้องค์กรนั้นสามารถอยู่ต่อไปได้ จึงจำเป็นต้องทำหน้าที่อื่น ๆ มากระทำอีกต่อไป ดังนั้นองค์กรใดที่สามารถปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม โดยที่มีการเปลี่ยนแปลงหน้าที่หลัก ๆ โดยที่ไม่ก่อให้เกิดการสลายตัวแล้ว องค์กรนั้นก็จะมีระดับความเป็นสถาบันตามไปด้วย

2. ความซับซ้อน (complexity) ในที่นี้หมายถึง การที่องค์กรมีหน่วยงานย่อยหรือสาขาแยกย่อยออกไปไม่ว่าจะอยู่ในรูปของสายงานหรือหน้าที่และรูปแบบของหน่วยงานย่อยนั้นต้องมีความแตกต่างกัน ด้วยองค์กรใดที่ประกอบด้วยหน่วยงานย่อยที่แตกต่างกันจำนวนมาก ความสามารถขององค์กรในการที่จะคงไว้ซึ่งความจงรักภักดีของบรรดาสมาชิกก็จะมีมาก และองค์กรใดที่มีความซับซ้อนสูงองค์กรนั้นก็จะมีความเป็นสถาบันสูงตามไปด้วย อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงหน้าที่แต่ละอย่างจะถูกสะท้อนออกมาทางการเปลี่ยนแปลงในอีกทางและบทบาทต่าง ๆ ของสาขาพรรค ถ้าสาขาพรรคมีหน้าที่หลายอย่าง สาขาพรรคนั้นได้ยิ่งมีความเข้มแข็งมากขึ้น แต่เมื่อคำนึงถึงเหตุผลและมองโดยส่วนรวมแล้วสาขาพรรคมักจะส่งเสริมความคล่องตัวเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

3. ความมีอิสระ (autonomy) ซึ่งความมีอิสระของพรรคการเมือง สังเกตได้จากการไม่มีความผูกพันกับผลประโยชน์ของกลุ่มทางสังคมกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะ พรรคการเมืองที่เป็นเครื่องมือของกลุ่มทางสังคมเป็นต้นว่า ครอบครัว กลุ่มเกษตรกร กลุ่มกรรมกรกลุ่มนักศึกษา กลุ่มทหาร จะขาดทั้งอิสระและการสร้างสรรค์สถาบันพรรคการเมือง โดยที่ Huntington ได้ให้ข้อสังเกตว่า องค์กรทางการเมืองที่อ่อนแอ

ต่ออิทธิพลของการเมืองภายในสังคม มักอ่อนแอต่ออิทธิพลของการเมืองภายนอกสังคมด้วย องค์กรเหล่านี้จึงถูกรุกรานได้ง่ายจากหน่วยงาน กลุ่ม และแนวคิดต่าง ๆ จากระบบการเมืองอื่น ๆ ดังนั้น การทำรัฐประหารในระบบการเมืองที่มีการพัฒนาน้อยจึงง่ายแก่การจุดชนวน โดยกลุ่มบุคคลเพียงไม่กี่กลุ่มพรรคการเมืองที่ลักษณะเดียวกันนี้ กล่าวคือ ที่ใดก็ตามที่พรรคการเมืองขาดอิสระกลุ่มต่าง ๆ ก็จะมีโอกาสครอบงำพรรคการเมืองได้ง่ายขึ้น โดยปราศจากความรับผิดชอบต่อการสร้างสรรค์พรรคการเมือง อันทำให้พรรคการเมืองไม่สามารถคงทนอยู่และทนต่อพลังทางสังคมใหม่ ๆ ได้ ในทางตรงกันข้ามพรรคการเมืองที่มีอิสระจะได้รับประกันความมั่งคงโดยกลไกต่าง ๆ ที่จำกัดและบรรเทาผลกระทบของกลุ่มพลังใหม่ ๆ ลงได้ กลไกเหล่านี้ได้ชะลอการเข้าสู่พรรคการเมืองของกลุ่มใหม่ โดยผ่านขั้นตอนที่ได้วางไว้อย่างมีระเบียบและอย่างกวดขัน กล่าวคือ บุคคลที่ปรารถนาที่จะเจ้าสู่การดำรงตำแหน่งหัวหน้าพรรคการเมืองจะต้องผ่านการกรองจากตำแหน่งที่มีบทบาทและอำนาจน้อย ๆ ลงไปก่อน

4. ความเป็นปึกแผ่น (coherence) กล่าวคือ พรรคการเมืองยิ่งมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวและมีความต่อเนื่องก็จะยิ่งสามารถมีการสร้างสรรค์ความเป็นสถาบันของพรรคการเมืองได้มากเท่านั้น ซึ่งตามทฤษฎีพรรคการเมืองสามารถมีความเป็นอิสระหรือความเป็นปึกแผ่นอย่างใดอย่างหนึ่งโดยไม่ขึ้นแก่กัน โดยที่ความอิสระจะป้องกันการก้าวก่ายของพลังการทำลายจากภายนอกได้แม้ว่าจะไม่สามารถป้องกันการทำลายจากภายในพรรคการเมืองเองก็ตาม เนื่องจากความมีอิสระในการขยายตัวอย่างรวดเร็ว เพื่อการรับสมาชิกพรรคแล้ว มีแนวโน้มที่พรรคการเมืองจะมีความเป็นปึกแผ่นลดน้อยลง และสิ่งที่ต้องคำนึงอีกประการหนึ่งก็คือ พรรคการเมืองจะต้องมีบูรณภาพ ความรักหมู่คณะ ศีลธรรมและวินัย ซึ่งเป็นปัจจัยสำหรับการปกครองตามแนวคิดความเป็นสถาบันพรรคของพรรคการเมือง

นอกจากนั้น เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาความเป็นสถาบันทางการเมืองของพรรคการเมืองเก่าและพรรคการเมืองใหม่ให้เป็นสถาบันทางการเมืองของประชาชน จากผลการศึกษาพบว่า ภายใต้การปกครองของพรรคประชาธิปัตย์มากกว่า 60 ปีที่ผ่านมานั้น ทางพรรคได้ก้าวข้ามจากประเทศกำลังพัฒนามาเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วได้อย่างรวดเร็ว นั่นคือ พรรคประชาธิปัตย์ใช้การเมืองนำเศรษฐกิจ โดยมีความเชื่อว่าการเมืองที่มีเสถียรภาพจะทำให้การพัฒนาเศรษฐกิจเป็นไปอย่างราบรื่น และใช้การค้าเป็นตัวนำด้านการศึกษาด้วยการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับแนวทางของตลาดโลก เพราะประเทศมีระบบการเมืองและเศรษฐกิจที่สวนทางกัน กล่าวคือ ระบบการเมืองที่ผ่านมามีลักษณะไม่เป็นประชาธิปไตยเท่าที่ควร มีการจำกัดเสรีภาพของประชาชน แต่ระบบเศรษฐกิจเปิดเสรีผนวกเข้ากับระบบทุนนิยมโลกอย่างเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และพรรคประชาธิปัตย์ได้พิสูจน์ให้เห็นแล้วว่าวิถีทางของพรรคสามารถผสมผสานแนวทางของเศรษฐกิจเสรีนิยมเข้ากับการบริหารจัดการทางการเมืองแบบตะวันออกให้ประสบความสำเร็จได้เป็นอย่างดีจากการบริหารงานของพรรคที่ผ่านมา

2. ผลการเปรียบเทียบความเป็นสถาบันทางการเมืองระหว่างพรรคประชาธิปัตย์ และพรรคประชาชน

โดยที่นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ อดีตนายกรัฐมนตรีคนที่ 27 และอดีตหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ ได้ให้ข้อเสนอแนะ (จากการสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 13 มีนาคม 2568) เมื่อเราพิจารณาถึงการเมืองการปกครองของประเทศไทย ซึ่งพบว่าพรรคการเมืองของประเทศไทย ที่มีแนวทางการดำเนินงานที่พรรคการเมืองจะเป็นสถาบันทางการเมืองที่ยั่งยืนควรมีองค์ประกอบอยู่ 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 คำว่าสถาบันทางการเมืองพรรคการเมืองน่าจะเป็นส่วนที่ตรงกันข้ามกับตัวบุคคล หรือคณะบุคคล เพราะฉะนั้นความหมายคือต้องไม่มีเจ้าของ ข้อแรกคือ พรรคต้องไม่มีเจ้าของแต่เป็นการรวมตัวของบุคคล ซึ่งในที่สุดจะต้องมีระบบประชาธิปไตยในพรรคการที่จะเลือกผู้บริหารเข้ามาเป็นตัวแทนของสมาชิกและกำหนดทิศทางของการดำเนินงานทางการเมืองของพรรคนั้น ๆ ข้อสอง หากพรรคไม่มีเจ้าของแล้วสมาชิกพรรคจะมารวมตัวกันเพราะเหตุใดในขณะที่พรรคการเมืองในประเทศไทยส่วนใหญ่ใครเป็นผู้ริเริ่มก่อตั้งก็กลายเป็นเจ้าของพรรค โดยการสืบทอดมาจากหัวหน้าพรรคในหลาย ๆ รุ่น สิ่งที่สำคัญที่จะมารองรับ คือ พรรคการเมืองต้องพยายามทำให้เกิดระบบประชาธิปไตยในพรรค ความหมายคือ คนที่เป็นหัวหน้าพรรค เลขาธิการพรรค แม้ว่าจะมีภาวการเป็นผู้นำ หรือมีบารมีอยู่ในพรรคก็ยังต้องเปิดโอกาสให้สมาชิกพรรคสามารถแสดงความคิดเห็น สามารถมีส่วนร่วมในการกำหนดการทำงานพรรคในที่สุดแล้ว ต่อไปก็ต้องมีสิทธิเลือกคนที่จะมาเป็นหัวหน้าพรรค หรือเลขาธิการพรรคแทนพรรคนั้น ๆ หากต่อไปพรรคไม่อยากให้มีกระบวนการในส่วนนี้พรรคการเมืองก็ต้องทำให้เกิดกระบวนการประชาธิปไตยในพรรคจากกรณีศึกษาในสองพรรค คือ พรรคประชาธิปัตย์กับพรรคประชาชน ซึ่งพรรคประชาชน เริ่มต้นมาจากพรรคอนาคตใหม่ ซึ่งมีคำถามอยู่ตลอดเวลาว่าพรรคอนาคตใหม่และพรรคที่สืบทอดกันมาเป็นพรรคของนายธนาธร จึงรุ่งเรืองกิจหรือไม่ บังเอิญว่านายธนาธร ได้ถูกตัดสิทธิทางการเมืองจึงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหัวหน้าพรรค และชื่อพรรคมาเป็นพรรคก้าวไกล โดยมีนายพิธา ลิ้มเจริญรัฐ นายชัยธวัช ตุลาธน และได้เปลี่ยนมาเป็นพรรคประชาชน โดยมีนายณัฐพงษ์ เรืองปัญญาวุฒิ ในปัจจุบัน ภาพเลยมีความชัดเจนว่าพรรคก็ยังอยู่ได้ทั้งที่คุณธนาธร จึงรุ่งเรื่องกิจ ไม่ได้เป็นหัวหน้าพรรคแล้ว เพียงแต่ต้องรอคอยการพิสูจน์ ซึ่งในปัจจุบันนี้ก็ยังมีการวิพากษ์วิจารณ์ว่าคุณธนาธร ยังมีอิทธิพลสูงมากในการกำหนดทิศทางของพรรค เพราะฉะนั้นจึงแสดงให้เห็นว่าพรรคประชาธิปัตย์ไม่ได้มีเจ้าของมาตั้งแต่ต้น ซึ่งประชาชนจะสละความรู้สึกว่าคุณธนาธรเป็นเจ้าของพรรคได้หรือไม่สำหรับเกณฑ์ข้อที่หนึ่ง ส่วนที่ 2 พรรคต้องมีการรวมตัวกันและมีการกำหนดทิศทางที่ชัดเจน กรณีพรรคประชาธิปัตย์ตอนนั้นถูกก่อตั้งขึ้นมาชัดว่าเป็นพรรคการเมืองสายกลางประมาณเสรีประชาธิปไตย คือ ไม่ใช่ทั้งสังคมนิยม และอนุรักษ์นิยม ได้สืบทอดแนวคิดนี้และต่อต้านเผด็จการทุกรูปแบบมาโดยตลอด ส่วนนี้จึงกลายเป็นปัญหาในปัจจุบันว่าพรรคประชาธิปัตย์ที่เป็นสถาบันทางการเมืองในตอนนี้ถูกมองว่าใช่หรือไม่ เพราะประชาชนมีความรู้สึกว่าในขณะนี้แนวทางที่พรรคตัดสินใจในการเข้าร่วมรัฐบาลทั้งสองครั้งที่ผ่านมาเหมือนขัดกับสิ่งที่เคยประกาศเป็นอุดมการณ์ร่วมกันไว้ตั้งแต่ปี 2480 ดังนั้นจึงเกิดเครื่องหมายคำถามขึ้น ถ้าหากว่าไม่สามารถที่จะทำให้คนมีความมั่นใจว่ากลับไปมีการทำงาน

ทางการเมือง โดยยึดแนวทางที่มีความชัดเจน พรรคจะถูกมองว่าเป็นพรรคที่รวมกันเพื่อมีอำนาจเท่านั้น แล้วจะกลายเป็นพรรคที่บุคคลที่มีบารมีในพรรคและมีตำแหน่งในรัฐบาลเป็นผู้กำหนดทุกสิ่งทุกอย่าง ฉะนั้น ในมุมของพรรคประชาธิปัตย์ ข้อแรก เหมือนผ่านเกมส์การเมืองมาตลอด แต่ในข้อสอง เกิดปัญหาแนวทางการมีประชาธิปไตยในพรรคเปลี่ยนแปลงไปหรือไม่ เพราะในยุคหนึ่งพรรคประชาธิปัตย์เคยไปถึงจุดที่ให้สมาชิกพรรคสามารถหยั่งเสียงเลือกหัวหน้าพรรคได้แล้ว แต่ก็มีการแก้ไขข้อบังคับหรือแนวปฏิบัติถอยหลังกลับ ซึ่งเป็นความท้าทายของพรรคประชาธิปัตย์ ในทางตรงกันข้ามพรรคประชาชน แม้จะยังมีคำถามเรื่องเจ้าของพรรคแต่ความเป็นพรรคประชาชนยังมีความชัดเจนมากว่าพรรคเป็นตัวแทนกลุ่มความคิดอะไร ซึ่งเป็นนโยบายที่ต้องการเปลี่ยนแปลงสังคมแบบค่อนข้างรุ่นแรง เฉียบพลัน ซึ่งในส่วนนี้พรรคประชาชนมีความชัดเจนและยังคงมีความสม่ำเสมอในจุดยืน เช่น การต่อต้านเผด็จการ ความสัมพันธ์ทางด้านเสรีภาพ การปฏิรูปต่าง ๆ รวมไปถึงมาตรา 112 ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่จะเห็นด้วยหรือไม่ก็ตาม แต่ความชัดเจนในชุดความคิดส่วนนี้ จึงกลายเป็นจุดแข็งที่ทำให้คนมองว่าพรรคประชาชนกลายเป็นสถาบันทางการเมือง ซึ่งไม่ได้ขึ้นอยู่กับว่าใครเป็นหัวหน้าพรรค แต่พรรคประชาชนจะยืนหยัดในการผลักดันแนวความคิด

สำหรับมุมมองของนายณัฐพงษ์ เรืองปัญญาวุฒิ หัวหน้าพรรคประชาชน ได้ให้ข้อมูลเสนอแนะ (จากการสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 13 มีนาคม 2568) การที่พรรคการเมืองจะเป็นสถาบันทางการเมืองที่ยั่งยืน ควรประกอบด้วยองค์ประกอบในการดำเนินงาน ซึ่งสิ่งสำคัญที่สุดที่พรรคการเมืองทุกๆ ควรมีคือการตัดสินใจต้องมาจากสมาชิกพรรค เพราะพรรคการเมืองเป็นตัวแทนทางด้านความคิด หรืออุดมการณ์จากการรวมตัวหรือรวมกลุ่มกันจากคนที่มีความคิดหรืออุดมการณ์เหมือนกัน ฉะนั้นพรรคจะทำอย่างไรให้การตัดสินใจในภาพรวม เช่น การออกข้อบังคับพรรค การตรวจสอบ หรือการส่งแคนดิเดตผู้สมัครการเป็นตัวแทนของพรรคควรต้องมีการยึดโยงหรือมีการตัดสินใจมาจากสมาชิกพรรคเป็นหลัก ไม่ใช่มาจากกลุ่มบุคคลใดบุคคนหนึ่ง ที่มีอำนาจในการควบคุมพรรคเป็นหลัก หากเป็นเช่นนั้นความเป็นพรรคการเมืองจะไม่ใช่สถาบันทางการเมือง แต่เปรียบเสมือนเป็นบริษัทหรือองค์กรที่มีใครคนใดคนหนึ่งเป็นเจ้าของ หากมองในภาพกว้างโดยไม่คำนึงถึงอุดมการณ์ของพรรคว่าเป็นอุดมการณ์ทางด้านใดก็ตาม ความเป็นสถาบันทางการเมืองจำเป็นต้องมีความยึดโยงสามารถตรวจสอบได้จากสมาชิกพรรคทุก ๆ คน หากจะทำให้พรรคการเมืองมีความยึดโยงและสามารถตัดสินใจหรือตรวจสอบได้ จากสมาชิกพรรคจะต้องทำให้พรรคมีความยั่งยืนในหลายๆ ด้าน รวมทั้งกติกาข้อบังคับพรรค เช่น การตรวจสอบ การส่งผู้สมัคร การถอดถอน รวมถึงมิติทางด้านการเงิน ถ้าในกติกาอาจมีระบบการเลือกตั้ง ไพรมารี่โหวต การส่งตัวแทนของคนในพรรค ก็ตามแต่หากในพรรคยังมีกลุ่มนายทุนที่เป็นผู้บริจาคหลักหรือถือทุกอย่างในพรรคไว้ ผู้นั้นก็ย่อมมีอิทธิพลในพรรคมากกว่าสมาชิกพรรคเป็นธรรมดา ดังนั้น ข้อแรก พรรคต้องมีกฎกติกา เช่น การแต่งตั้ง การตรวจสอบ การถอดถอนสมาชิกพรรคได้ ข้อที่สอง จะทำอย่างไรให้การเงินภายในพรรคมีความยั่งยืน อย่างเช่น เงินกองทุนพัฒนาพรรคการเมืองที่ กกต. จัดสรรให้กับพรรคการเมืองต้องมีความเพียงพอและมีความเป็นธรรมให้กับแต่ละพรรค กฎระเบียบต่างๆ ในการใช้จ่ายงบประมาณที่ กกต. จัดสรรให้พรรคการเมืองนั้น

หากพรรคการเมืองนำไปใช้ได้ยากก็อาจจะเป็นอุปสรรคหนึ่งหรือไม่ในการดำเนินงาน เช่น การระดมทุน การขายสินค้าออนไลน์ ซึ่งทุกวันนี้ก็ยังเป็นปัญหาพรรคการเมืองไม่สามารถทำได้ ซึ่งยังติดข้อจำกัดว่าการขายสินค้าพรรคเป็นการระดมทุน จะต้องทำในสถานที่ใดสถานที่หนึ่ง ที่เป็นสาขาของพรรคทั้ง ๆ ที่ปัจจุบันโลกได้มีการพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ๆ เข้ามาและเปลี่ยนไปแล้ว พรรคการเมืองสามารถระดมทุนหรือขายสินค้าที่ใดก็ได้ ซึ่งพรรคการเมืองที่มีความตั้งใจที่จะหารายได้เพื่อมิให้ติดกับดักกลุ่มนายทุนคนใดคนหนึ่งก็กลับทำไม่ได้ นี่ก็เป็นอีกหนึ่งตัวอย่างที่ระบบระเบียบกติกาปัจจุบันยังไม่สอดคล้องกับการดำเนินงานของพรรคการเมือง สำหรับแกนนำหรือหัวหน้าพรรคการเมืองควรมีบทบาทในการทำให้พรรคการเมืองเป็นสถาบันทางการเมืองที่ยั่งยืน ในการกำหนดทิศทางของพรรค vision mission ของแกนนำจำเป็นต้องมีความยึดโยงกับสมาชิกพรรคและมีความยั่งยืนทางด้านการเงิน ถ้าจะเสริมบทบาทอื่นๆ คือ ในฐานะที่เป็นตัวแทนของพรรคจำเป็นที่จะต้องพยายามพูดในเวทีสาธารณะในทุกๆ เวที ว่าระบบนิเวศน์ของระบบการเมืองที่ดีพรรคการเมืองจะต้องมีความเป็นสถาบันทางการเมือง ไม่ควรทำให้ประชาชนไปยึดติดกับตัวบุคคลใดบุคคลหนึ่งควรให้ประชาชนตัดสินใจในการเลือกพรรคใดพรรคหนึ่งจากอุดมการณ์ แนวความคิด หรือนโยบายที่พรรคนั้นๆ เสนอ ซึ่งแน่นอนที่สุดการที่ประชาชนอยากได้ผู้นำประเทศคุณสมบัติของผู้นำหรือตัวบุคคลก็มีความสำคัญไม่แพ้กัน แต่ในขณะเดียวกันที่สำคัญที่สุด คือ จุดยืนหรือนโยบายที่พรรคนั้นนำเสนอ ซึ่งแน่นอนว่าสิ่งที่ประชาชนในฐานะของคนที่จะออกไปเลือกตั้งแต่ละครั้งก็ต้องให้ความสำคัญ ในฐานะแกนนำจำเป็นต้องพูดเชิญชวนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นสมาชิกพรรค โดยอย่าคิดว่าเรื่องการเมืองเป็นเรื่องที่ไม่อยากเข้ามายุ่ง ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่ยังมีภาพความเข้าใจในแบบนี้อยู่มากว่าเป็นสมาชิกพรรคแล้วได้อะไรเข้ามาแล้วจะมีผลต่อหน้าที่การงาน หรือตำแหน่งที่ของตัวเองที่ทำอยู่หรือไม่ รวมถึงเข้ามาตรวจสอบและทำให้พรรคการเมืองเป็นสถาบันมากที่สุด

การแสดงกิจกรรมทางการเมืองในปัจจุบัน ที่สามารถส่งเสริมความยั่งยืนของพรรคการเมืองได้ คือ กิจกรรมที่สามารถส่งเสริมความยั่งยืนของพรรคการเมืองได้แน่นอนที่สุด คือ การหาสมาชิกพรรคตัวจริงไม่ใช่มาจากการจัดตั้ง ซึ่งต้องยอมรับตามบริบทเงื่อนไขของกฎหมายปัจจุบัน เช่น พรรคการเมืองต้องมีตัวแทนของพรรคอย่างน้อยจังหวัดละหนึ่งสาขาพรรค ซึ่งมาจากการเลือกสมาชิกตั้งของสมาชิกพรรคขึ้นมากิจกรรมที่พรรคต้องดำเนินการคือการขยายฐานสมาชิกพรรคการเมืองที่อยากมีตัวแทนพรรคประจำจังหวัด เพื่อจะส่งผู้สมัครแทนพรรคการเมืองในแต่ละจังหวัดได้ โดยการขยายฐานสมาชิกพรรคตัวจริงที่อยากเข้ามามีส่วนร่วมกับพรรคจริง ในการเป็นเจ้าของพรรคตัวจริงรวมถึงการระดมทุนจากการจัดกิจกรรมต่างๆ ของพรรคไม่ใช่มาจากการจัดตั้ง และพรรคการเมืองควรสร้างการมีส่วนร่วมกับประชาชนในการสร้างให้ประชาชนเกิดการยอมรับและสนับสนุนการดำเนินงานของพรรคการเมือง เช่น การจัดเวทีกิจกรรมสัมพันธ์บ่อยๆ ในพื้นที่ไม่ควรทีจะมีปฏิสัมพันธ์กับประชาชนในเฉพาะช่วงที่มีการเลือกตั้ง แต่ในทุกๆ ช่วงเวลา ทุกพรรคการเมืองควรต้องลงไปมีปฏิสัมพันธ์กับประชาชนบ่อยๆ นอกจากขยายอุดมการณ์ความเชื่อในพรรคตนเองแล้ว ต้องขยายนโยบายในการเข้ามาบริหารประเทศ ต้องขยายในการสร้างระบบนิเวศน์ที่ดีในระบบการเมือง เช่น การสร้างพรรคมวลชน สร้างพรรคที่เป็นสถาบันทางการเมือง สร้างพรรคที่มีความยั่งยืนทางการเงิน สร้างพรรคที่สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและเป็นเจ้าของพรรค

ไปพร้อมๆ กันด้วย ซึ่งพรรคการเมืองควรมีแนวทางการพัฒนาพรรคการเมืองสู่การเป็นสถาบันการเมือง ที่คิดว่าเป็นอุปสรรคและจะก้าวข้ามได้ต้องช่วยกันกำหนดแนวทางดำเนินงาน ข้อแรก คือ แก้กฎระเบียบของกฎหมายเลือกตั้ง กฎหมายพรรคการเมือง และกฎหมาย กกต. เช่น ในเรื่องการจัดกิจกรรมการขายสินค้าออนไลน์เพื่อการระดมทุนเข้ามาสร้างความยั่งยืนทางการเงินให้ประชาชนทุกคนเข้ามาเป็นเจ้าของพรรคการเมืองร่วมกันไม่ใช่ของนายทุนคนใดคนหนึ่งก็ยังไม่สามารถทำได้ ข้อสอง เรื่องของกฎกติกาบางอย่างที่ไม่มีความยืดหยุ่นเพียงพอ เช่น เรื่องของการมีไพรมารีโหวตในพื้นที่ที่ยังไม่มีความพร้อมหรือสมาชิกพรรคการเมืองอาจจะยังไม่เติบโตหรือมีไม่เพียงมากพอ ในอีกช่องทางหนึ่งก็อาจจะเป็นอาวุธที่ประสงค์ดีแต่ก็อาจจะเป็นอาวุธที่กลับมาทำร้ายพรรคการเมืองนั้นๆ ได้ในอนาคต เช่น ถ้าสมาชิกพรรคในจังหวัดยังมีไม่มากพอคนที่ต้องการเข้ามาสวมเสื้อพรรคอย่างเดียวโดยที่ไม่มีอุดมการณ์สอดคล้องกับพรรคก็อาจจะเป็นการจัดตั้งหรืออาจจะไปซื้อสมาชิกพรรคเข้ามาแล้วโหวตให้กับตนเอง ดังนั้น การออกแบบกฎกติกาที่แข็งมากเกินไปไม่มีความยืดหยุ่นอาจจะทำให้พรรคการเมืองไม่สามารถปรับปรุงหรือข้อบังคับภายในให้สอดคล้องกับบริบทในพื้นที่หรือให้ถูกต้องกับสถานการณ์ได้ ข้อสาม ในเรื่องของความรู้ความเข้าใจของประชาชนเป็นเรื่องของแกนนำของพรรครวมถึงสมาชิกพรรคการเมืองทุกคนจะต้องร่วมกันสื่อสารทำอย่างไรไม่ให้ประชาชนมีภาพว่าการเมืองเป็นเรื่องที่ไม่ควรเข้ามายุ่ง แต่ในทางกลับกันประชาชนทุกคนควรจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมมากกว่า ซึ่งภาพปลายทางที่เราอยากเห็น คือ แต่ละคนต้องออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งทุกๆ 4 ปี จะทำอย่างไรให้แต่ละคนเข้ามาเป็นสมาชิกพรรคที่ตนเองชอบด้วยไม่ใช่ว่า 4 ปี เลือกตั้งเข้าคูหากาแล้วจบ แต่ประชาชนทุกคนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมทางการเมืองไม่ว่าจะกิจกรรมทางการเมืองในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งตลอดระยะเวลาในช่วง 4 ปีนั้นด้วยเช่นกัน และพรรคการเมืองที่เป็นสถาบันทางการเมืองอย่างแท้จริงมีส่วนในการพัฒนาประเทศและประชาธิปไตยได้ แน่นอนที่สุดประชาชนไม่อย่างเห็นพรรคการเมืองหรือนักการเมืองที่มาลงสนามเลือกตั้งหรือส่งตัวแทนผู้สมัครรับเลือกตั้งเพียงต้องการเข้าสู่อำนาจเพื่อผลประโยชน์ของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง การเมืองเป็นการทำงานเพื่อประโยชน์ของคนส่วนรวม เพราะฉะนั้นการที่จะทำให้พรรคการเมืองดำรงอยู่ ตั้งอยู่ และดำเนินกิจกรรมทุกอย่าง เพื่อประโยชน์ของส่วนร่วมได้ ความเป็นสถาบันทางการเมืองที่ยึดโยงกับสมาชิกพรรคไม่ใช่คนใดคนหนึ่งรวมถึงมีการยั่งยืนทางการเงิน ไม่ได้ยึดโยงกับนายทุนคนใดคนหนึ่งก็จะทำให้เป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้ระบอบประชาธิปไตยมีสุขภาพที่ดีขึ้น

ปัจจัยที่จะทำให้พรรคการเมืองไทยเป็นสถาบันการเมืองที่มีประชาชนสนับสนุนต่อเนื่องยาวนานและยั่งยืนได้ถ้ามีการแก้ไขกฎหมาย กฎกติกาต่างๆ ที่ยังเป็นอุปสรรคในการดำเนินงานอยู่ สิ่งที่จะทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตลอดเวลาหลังจากมีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายแล้ว อาจจะต้องสร้างการเปลี่ยนแปลงให้เห็นชัดขึ้นได้ ไม่ว่าจะเป็นพรรคการเมืองใดก็ตามอาจจะหนึ่งพรรค หรือหลายพรรคที่สามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงในประเทศนี้ ทำให้ประชาชนกลับมาเชื่อมั่นศรัทธาต่อการเมืองในระบบรัฐสภาที่มีพรรคการเมืองเป็นสถาบันทางการเมืองที่มีความยั่งยืนในอนาคต ถ้าสามารถสร้างภาพที่มีความเปลี่ยนแปลงในเชิงบวกที่ดีขึ้นได้ประชาชนก็จะมีความเชื่อมั่นขึ้นได้และในอนาคนประชาชนก็จะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น

3. ปัจจัยที่ทำให้พรรคการเมืองไทยเป็นสถาบันทางการเมืองที่ยั่งยืน

ปัจจัยหลัก การที่พรรคจะเป็นสถาบันทางการเมือง คือ ต้องมีประชาธิปไตยในพรรค และต้องมีความชัดเจนในการแสดงจุดยืนอุดมการณ์ และสามารถที่จะเดินหน้าได้อย่างต่อเนื่องในเรื่องนั้น ๆ จึงจะทำให้พรรคเป็นสถาบันทางการเมืองที่ยั่งยืนได้ ยกตัวอย่างในต่างประเทศพรรคการเมืองในประเทศที่ใช้ระบบรัฐสภา สามารถยืนได้ยาวนานนับเป็นร้อยปี ขึ้นอยู่กับ 2 ปัจจัย คือ ความเป็นประชาธิปไตยในพรรค และต้องมีความชัดเจนในการแสดงจุดยืนอุดมกรณ์เช่นกัน

ทั้งนี้ แกนนำหรือหัวหน้าพรรคการเมืองควรมีบทบาทในการทำให้พรรคการเมืองเป็นสถาบันทางการเมืองที่ยั่งยืน ควรมีการกำหนดทิศทางของพรรค (vision mission) จากการนำ 2 ปัจจัยหลักที่เป็นบททดสอบการทำงานทางการเมืองของพรรค ข้อแรกคือ คนเป็นแกนนำหรือหัวหน้าพรรค ต้องรักษาความเป็นประชาธิปไตยในพรรค แม้จะทำให้การบริหารงานยุ่งยาก เกิดปัญหา ไม่ราบรื่น เพราะความเป็นประชาธิปไตย คือ การแสดงความคิดเห็นร่วมกัน แต่ในสังคมไทยต้องยอมรับว่าเวลาอยู่ในตำแหน่ง มีบารมีขึ้นมาจากสถานะที่มีมักจะไม่ยอมถูกตำหนิ หรือวิพากษ์ วิจารณ์ ซึ่งส่วนนี้สำคัญมากถ้าหากเมื่อใดพรรคการเมืองไม่ยอมให้มีกระบวนการเหล่านี้เกิดขึ้น พรรคก็จะกลายเป็นการยอมเดินตามความคิดของตัวบุคคล ข้อที่สอง คนเป็นแกนนำพรรคต้องตระหนักตลอดเวลาว่าพรรคเป็นตัวแทนของชุดความคิดอุดมการณ์อะไร การตัดสินใจทางการเมืองก็ต้องรักษาอุดมการณ์นั้น เพื่อให้ประชาชนเห็นชัดเจนว่าพรรคนี้เป็นตัวแทนของชุดความคิดนี้ยังมีความมั่นคง

การแสดงกิจกรรมทางการเมืองในปัจจุบัน ที่สามารถส่งเสริมความยั่งยืนของพรรคการเมืองได้นั้น พรรคการเมืองต้องรักษาความนิยม หรือการตอบรับจากประชาชน ไม่ว่าจะมากหรือน้อยก็ตาม หากไม่มีส่วนนี้พรรคการเมืองก็ไม่สามารถดำรงค์อยู่ได้ ดังนั้น กิจกรรมที่จะแสดงออก เช่น การทำหน้าที่ของพรรคการเมืองนั้นต้องมีความเชื่อมโยงกับประชาชนให้ประชาชนมีส่วนร่วมตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นการชี้แจง รับฟังปัญหาไปจนถึงเรื่องของการสร้างความเข้าใจ หรือสร้างความคิดชุดนโยบายต่าง ๆ ซึ่งจะเป็นตัวสะท้อนกิจกรรมเพื่อลักษณะการระดมทุนที่ให้ประชาชนทั่วไปเข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนพรรคเป็นเจ้าของพรรคมากขึ้น ก็ยิ่งทำให้มีโอกาสทำให้พรรคนั้นมีความยั่งยืนมากขึ้น เพราะการเป็นสมาชิกพรรคปัจจุบันต้องมีค่าสมัคร การมาเลือกตั้ง มาสนับสนุน จนมาเป็นผู้บริจาคให้กับพรรค จึงมีความจำเป็นที่พรรคต้องหมั่นสร้างความเชื่อมโยงกิจกรรมพรรคร่วมกับประชาชนตลอดเวลา เพื่อความหลากหลายและความเป็นเจ้าของการสร้างสถาบันทางการเมือง แม้ว่ากฎหมายมีส่วนช่วยได้แต่อย่าคาดหวังว่ากฎหมายจะทำให้เกิดสถาบันทางการเมืองได้ ยกตัวอย่างที่ผ่านมาประชาธิปัตย์ใช้เวลานานมากว่าจะมาถึงจุดเริ่มใช้ระบบหยั่งเสียง ไม่ว่าจะเป็นการสรรหาผู้สมัคร หรือการเลือกตั้งผู้บริหารพรรค แต่วันหนึ่งประเทศไทยมีการแก้กฎหมายพรรคการเมืองขึ้นมาสุดท้ายเกิดความล้มเหลว เนื่องจากไม่พร้อมด้วยจำนวนคนหลักร้อยซึ่งไม่ได้ช่วยให้พรรคมีการเปิดกว้างมากขึ้นบางทีผู้บริหารพรรคอาจตัดสินใจได้ดีกว่า ดังนั้น การพัฒนาสถาบันทางการเมืองบทบัญญัติทางกฎหมายบางอย่างอาจช่วยได้แต่ไม่สามารถสร้างสถาบันทางการเมืองได้ การสร้างสถาบันทางการเมืองต้องสร้างด้วยผู้บริหารพรรคการเมืองเองในการที่จะทำสิ่งต่าง ๆ

พรรคการเมืองควรสร้างการมีส่วนร่วมกับประชาชน ในการสร้างให้ประชาชนเกิดการยอมรับและสนับสนุนการดำเนินงานของพรรค พรรคการเมืองต้องมีความชัดเจนว่ามีแนวความคิดอย่างไรเกี่ยวกับการนำพาประเทศชาติในการบริหาร หรือการทำงานในเรื่องของกฎหมาย หรือนโยบายต่าง ๆ เพราะนักการเมืองอาจจะสามารถสร้างความสัมพันธ์กับประชาชนในเชิงบุคคลได้ ซึ่งในยุคปัจจุบันถึงแม้เราจะพัฒนาก้าวหน้าไปมาก แต่คนเป็น ส.ส. ก็ยังต้องเข้าไปสัมผัสแก้ปัญหาวันต่อวันของประชาชน แต่ตรงนั้นไม่ใช่เรื่องของพรรคแต่เป็นเรื่องความผูกพันระหว่างนักการเมืองกับประชาชน ถ้าพรรคการเมืองต้องการสร้างความผูกพันกับประชาชน พรรคต้องมีสารส่งไปถึงประชาชนก่อนว่าพรรคนี้จะปกป้องคุณเรื่องนี้ พรรคนี้จะผลักดันเรื่องนี้ให้คุณ ต่อไปก็เป็นเรื่องของวิธีปฏิบัติ ซึ่งแน่นอนว่าถ้าพูดในเชิงการเปลี่ยนแปลงทางการตลาดหรือการเปลี่ยนแปลงในทางเทคโนโลยีในปัจจุบันการที่จะดึงประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมก็มีรูปแบบที่หลากหลายขึ้น และมีความแตกต่างกันไป ซึ่งในสังคมปัจจุบันกลุ่มเป้าหมายมีความแตกต่างในการสื่อสาร เช่น การสื่อสารกับผู้สูงอายุ การสื่อสารกับชุมชนธุรกิจก็อาจมีความแตกต่างกันไป

แนวทางการพัฒนาพรรคการเมืองสู่การเป็นสถาบันการเมืองที่เป็นอุปสรรค และจะก้าวข้ามอุปสรรคที่ผ่านได้มาต้องเริ่มต้นจากค่านิยมของสังคม สิ่งที่เป็นลักษณะของสังคมไทย หรือหลาย ๆ สังคมในโลกตะวันออก จะมีความย้อนแย้งกับปัจจัย 2 ปัจจัย คือ <u>ปัจจัยที่ 1</u> หลายสังคมที่ให้ความสำคัญกับตัวบุคคล แม้แต่ในตะวันตก ขณะนี้ก็มีหลายสังคมที่มีความเอนเอียงมาทางนี้เหมือนกัน ตัวอย่างเช่น สหรัฐอเมริกาในปัจจุบันนี้พรรครีพับลิกัน ก็กลายเป็นพรรคของโดนัลด์ ทรัมป์ ทั้งที่ความจริงความคิดหลาย ๆ อย่างของพรรค แม้แต่ทิศทางของพรรคที่ผ่านมาไม่ได้ตรงกับแนวความคิดของโดนัลด์ ทรัมป์เลย แต่ในปัจจุบันนี้กลับไม่มีความหมาย ดังนั้น ถ้าสังคมให้ความสำคัญกับตัวบุคคลมากกว่า ความคิด หลักการ อุดมการณ์ ตรงนี้จะเป็นอุปสรรคของพรรคการเมืองต่อไปในอนาคต <u>ปัจจัยที่ 2</u> สังคมที่มีระบบอุปถัมภ์สูงจะทำให้โครงสร้างทางการเมืองไปยึดติดกับเรื่องอื่นมากว่าเรื่องของแนวความคิด อุดมการณ์ และความเป็นประชาธิปไตยในพรรคการเมือง

ซึ่งทั้งสองปัจจัยนี้ จะเป็นอุปสรรคของพรรคการเมือง ซึ่งจะแสดงออกมาในทางการปฏิบัติในรูปแบบต่างๆ เช่น พรรคใดก็ได้ขอให้ได้ทำเรื่องที่คาดหวัง หรือคนนี้ไปอยู่พรรคใดก็ได้จะสนับสนุนพรรคนั้น คือ การยึดโยงในตัวบุคคล ซึ่งสิ่งเหล่านี้ก็จะเป็นอุปสรรค การจะก้าวข้ามอุปสรรคก็ต้องพิสูจน์ด้วยการปฏิบัติให้เห็นว่าการที่เรามีพรรคการเมืองที่เป็นลักษณะของสถาบันทางการเมืองดีกว่าอย่างไร เพราะในที่สุดแล้วจากการมีประชาธิปไตยมาแล้วเกือบจะร้อยปี ต้องเริ่มกลับไปเรียนรู้ใหม่ว่าในที่สุดเมื่อไม่มีสถาบันทางการเมืองเป็นเรื่องบุคคลสิ่งหนึ่งที่หายไป คือ “ความรับผิดชอบ” ซึ่งสังคมต้องพิสูจน์

พรรคการเมืองที่เป็นสถาบันทางการเมืองอย่างแท้จริงมีส่วนในการพัฒนาประเทศและประชาธิปไตย จากบทเรียนที่ผ่านมาสิ่งที่ต้องเรียนรู้คือความรับผิดชอบของคนในการเมืองในระบอบประชาธิปไตย การที่พรรคการเมืองที่มีลักษณะไม่เป็นสถาบันทางการเมือง ทำให้ความรับผิดชอบของนักการเมืองในระบบนี้ด้อยลงไป เพราะไม่มีความต่อเนื่องในการรับผิดชอบต่อการดำเนินงานทางการเมืองในฐานะพรรคการเมือง หากเราสามารถที่จะทำให้พรรคการเมืองมีความเข็มแข็งเป็นสถาบันทางการเมืองจะทำให้ความรับผิดชอบทางการเมืองจะดีขึ้น ซึ่งจะสามารถสนับสนุนความเชื่อมั่น

ในระบอบประชาธิปไตยได้มากขึ้น เพราะจะเห็นได้ว่าเมื่อคนเสื่อมศรัทธาในนักการเมืองก็จะเกิดการรัฐประหาร เมื่อเกิดการรัฐประหารหลายครั้งวันที่เกิดขึ้นคนก็จะเกิดความโล่งใจหยุดความวุ่นวายได้แต่ไม่ได้เกิดการเรียนรู้ว่าในที่สุดรัฐประหารก็ไม่ได้เป็นคำตอบ แต่หากมีสถาบันทางการเมืองก็จะสร้างความต่อเนื่องความรับผิดชอบ ซึ่งจะเป็นผลดีต่อประเทศด้วยในมุมของการพัฒนาประเทศของเราไม่ให้ติดหล่มแบบที่เคยเป็นอยู่ในปัจจุบันและยังหมุนเวียนไปเป็นวัฏจักรทางการเมืองไม่ชัดเจนในแง่ของพรรคการเมืองเป็นตัวแทนของอะไรทำให้การขับเคลื่อนนโยบายในลักษณะที่เป็นระบบในเชิงโครงสร้างไม่เกิดขึ้น **(การมีรัฐประหาร คือ การใช้ประชาธิปไตยไม่เพียงพอ เพราะเราไม่ได้นำหลักประชาธิปไตยมาใช้อย่างครบถ้วน)**

ปัจจัยที่จะทำให้พรรคการเมืองไทยเป็นสถาบันการเมืองที่มีประชาชนสนับสนุนต่อเนื่องยาวนานและยั่งยืน คือ ประเทศไทยเป็นประเทศที่หาสถาบันทางการเมืองได้ค่อนข้างน้อย ในส่วนของพรรคประชาธิปัตย์ประสบความสำเร็จในการเป็นสถาบันทางการเมืองมาเกินครึ่งศตวรรษ แต่ก็เริ่มถูกตั้งคำถาม ดังนั้น กรณีของพรรคประชาชน เพิ่งเริ่มต้นและยังรอคอยพิสูจน์บทสำคัญในหลาย ๆ เรื่อง ดังนั้น จึงยังไม่มีคำตอบเพราะยังไม่มีอะไรเป็นหลักประกันได้ว่าการเมืองไทยหรือประชาธิปไตยไทยจะประกอบไปด้วยพรรคการเมืองหลักที่เป็นลักษณะของพรรคการเมืองที่เป็นสถาบัน ซึ่งความเชื่อของคนในขณะนี้มองว่าอาจจะสิบปีหรือยี่สิบปีต่อจากนี้ไปพรรคการเมืองหลัก ๆ อาจจะไม่ได้เป็นพรรคการเมืองอย่างในปัจจุบันนี้

ดังนั้น สาเหตุหลักแห่งความสำเร็จหรือล้มเหลวของความเป็นสถาบันทางการเมืองอันประกอบไปด้วย (1) พรรคการเมืองต้องสร้างอุดมการณ์ของพรรค เพื่อส่วนรวมของประเทศชาติ ไม่ใช่จากผลประโยชน์ส่วนบุคคลหรือของกลุ่มตนเองเท่านั้น (2) พรรคการเมืองต้องมีสาขาย่อยทั่วประเทศ เพื่อสร้างแนวคิดร่วมของประชาชนกับพรรคการเมืองให้มีความสัมพันธ์และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน (3) พรรคการเมืองต้องไม่กำหนดนโยบายที่สร้างความแตกแยกให้เกิดขึ้นในสังคม และ (4) พรรคการเมืองต้องดำเนินงานทางการเมืองโดยไม่เอื้อผลประโยชน์แก่กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเท่านั้น แต่ถ้าพรรคการเมืองนั้นไม่สามารถปฏิบัติตามได้ก็จะเป็นสาเหตุนำพาให้พรรคการเมืองดังกล่าวประสบความล้มเหลวได้เช่นกัน กล่าวคือ สถาบันทางการเมืองจะมีความมั่นคงได้ต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของประเทศเป็นหลัก และต้องอยู่บนพื้นฐานของความรักประเทศชาติอีกเช่นกัน

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาปัจจัยที่ทำให้พรรคการเมืองเป็นสถาบันทางการเมืองที่ยั่งยืน กรณีศึกษาพรรคประชาธิปัตย์เปรียบเทียบพรรคประชาชนนั้น คณะผู้ศึกษาพบว่ายังไม่สามารถยืนยันได้ว่าเมื่อพรรคการเมืองใดก็ตามที่มีคุณลักษณะของ Huntington อันประกอบไปด้วย (1) การปรับตัว (adaptability) (2) ความซับซ้อน (complexity) (3) ด้านความมีอิสระ (autonomy) (4) ด้านความเป็นปึกแผ่น (coherence) ถึงแม้พรรคการเมืองจะมีคุณลักษณะครบทั้งสี่ด้านดังกล่าว แต่ก็ไม่สามารถทำให้พรรคการเมืองเป็นสถาบันทางการเมืองที่เข้มแข็งและยั่งยืนได้ ซึ่ง Huntington เองก็ได้คัดค้านการใช้มโนทัศน์การพัฒนาทางการเมือง โดยเสนอว่า การพัฒนาทางการเมืองที่สมควรเหมาะสมนั้นควรที่จะเป็น

การมองการเมืองทั้งระบบ ซึ่งระบบประกอบไปด้วยวัฒนธรรมทางการเมือง โครงสร้างทางการเมือง กลุ่มต่าง ๆ ความเป็นผู้นำ และนโยบาย จะเห็นว่าการมองพัฒนาทางการเมืองของ Huntington ครอบคลุมมิติของระบบการเมืองในทุกด้านโดยเฉพาะด้านวัฒนธรรมทางการเมืองและโครงสร้างทางการเมือง ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญที่มีอิทธิพลมากที่สุดในการพัฒนาทางการเมือง และมีความสอดคล้องกับ Palombara and Weiner (อ้างถึงใน วราเทพ รัตนากร, 2558) (Warathap Warakorn. 2015) ที่กล่าวไว้ว่า พรรคการเมืองคงยังไม่สามารถที่จะเป็นสถาบันทางการเมืองที่เข้มแข็งและยั่งยืน และเป็นพรรคการเมืองแห่งปวงชนได้ด้วยสาเหตุดังต่อไปนี้

1. พรรคการเมืองขาดความยั่งยืนเนื่องจากขาดอุดมการณ์ทางการเมืองที่จะใช้เป็นแนวทางในการยึดมั่น ตลอดจนยังยึดตัวบุคคลหรืออำนาจของผู้นำในพรรคการเมือง ส่วนใหญ่หัวหน้าพรรคเป็นนายทุนเข้าไปแสวงหาประโยชน์/ปกป้องผลประโยชน์ของตนเองหรือพวกพ้อง

2. พรรคการเมืองยังไม่สามารถจัดตั้งสาขาพรรคกระจายไปสู่ชนบทได้อย่างพอเพียง เนื่องจากประสบปัญหาที่จะปฏิบัติตามข้อกำหนดของกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ทำให้การพัฒนาพรรคการเมืองทั้งระบบไม่ประสบผลสำเร็จ

3. อำนาจการตัดสินใจของพรรคการเมืองมิได้เป็นมติส่วนรวม ส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับหัวหน้าพรรค บางพรรคถูกผู้มีอิทธิพลทางการเงินครอบงำอำนาจในพรรค ตลอดจนการกำหนดนโยบายพรรคขาดการรวบรวมปัญหาและความต้องการของประชาชนในพื้นที่ ผ่านกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ แล้วนำมาปรับเข้ากับแนวทางของพรรคในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อหรืออุดมการณ์ของพรรค

4. พรรคการเมืองเน้นการหาเสียงเพื่อแสวงหาคะแนนนิยมในห้วงที่มีการเลือกตั้งแทนที่จะแสวงหาการสนับสนุนจากประชาชนอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะเมื่อไม่มีการเลือกตั้ง

5. พรรคการเมืองขาดการสร้างผู้นำทางการเมือง ซึ่งมีความสำคัญต่อความเป็นสถาบันทางการเมือง เนื่องจากมีสาเหตุหลายประการ อาทิ (1) สมาชิกขาดแนวคิดและอุดมการณ์ทางการเมืองในการรวมตัวกัน (2) ขาดยุทธศาสตร์ในการสร้างผู้นำพรรค (3) สาขาพรรคอ่อนแอและมีบทบาทน้อย ทำให้ไม่สามารถเป็นแหล่งในการสร้างผู้นำทางการเมืองระดับท้องถิ่นและสามารถเติบโตเป็นผู้นำนักการเมืองระดับชาติได้

ยังพบอีกว่า พรรคประชาธิปัตย์ ที่เป็นสถาบันหลักในการส่งเสริมและสนับสนุนการปกครองในระบอบประชาธิปไตยมาโดยตลอด ต้องเผชิญกับข้อเท็จจริงที่ปฏิเสธไม่ได้ก็คือ พรรคการเมืองสามารถจัดตั้งขึ้นได้โดยง่ายหรือเป็นการสืบทอดองค์กรที่เป็นมรดกตกทอด รวมถึงกระบวนการในการดำเนินกิจกรรรมของพรรคที่เป็นไปอย่างไม่ราบรื่น เนื่องจากสภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้ออำนวย อันประกอบไปด้วย 5 ปัจจัยหลัก คือ (1) ทรัพย์ศฤงคาร (2) สถานะทางสังคม (3) อำนาจของผู้ที่อยู่ในพรรคการเมืองนั้น (4) ค่านิยมที่เป็นนามธรรม และ (5) ระบบอุปถัมภ์ จึงทำให้ความเป็นสถาบันทางการเมืองเกิดขึ้นได้ด้วยความยากลำบาก เพราะมีอุปสรรคและขวากหนามมากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบอุปถัมภ์ซึ่งผูกอยู่กับเรื่องของทรัพย์ศฤงคาร สถานะทางสังคม อำนาจผู้นำ และค่านิยม เมื่อสภาพเป็นเช่นนี้สถาบันทางการเมืองที่มุ่งเน้นประชาธิปไตยจึงถูกขัดขวาง ขาดความต่อเนื่อง ส่งผลให้ความเป็นสถาบันของพรรคการเมืองไทยภายใต้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยเกิดขึ้นได้ยาก

ส่วนพรรคประชาชน ที่เป็นพรรคใหม่กลับพบว่า มีความเป็นสถาบันทางการเมืองสูงกว่าพรรคประชาธิปัตย์ สืบเนื่องจากพรรคประชาชนมีคุณลักษณะ ที่ประกอบไปด้วย (1) พรรคประชาชนมีความชัดเจนในเรื่องของการแสดงจุดยืนอุดมกรณ์ โดยที่สมาชิกพรรคได้เข้าสู่ตำแหน่ง ส.ส. เป็นจำนวนมากสูงสุดตั้งแต่เริ่มก่อตั้งพรรคจนถึงปัจจุบัน มีการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงที่ยาวนานตามอายุของพรรคเข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไป โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงหน้าที่หลัก ๆ และไม่ก่อให้เกิดการล่มสลายของพรรค (2) พรรคประชาชนมีความซับซ้อน กล่าวคือ พรรคประชาชนมีหน่วยงานย่อยหรือสาขาแยกย่อยออกไปไม่ว่าจะอยู่ในรูปของสายงานหรือหน้าที่ และรูปแบบของหน่วยงานย่อยก็มีความแตกต่างจากการดำเนินงานของพรรค เช่น การจัดตั้งหน่วยรับฟังความคิดเห็นแบบป้อนกลับ (feedback unit) การจัดตั้งสภาเมือง (town councils) การจัดตั้งคณะกรรมการรัฐสภาฝ่ายรัฐบาล (government parliamentary) และยังมีการการริเริ่มสมาชิกรัฐสภาประเภทใหม่ที่เรียกว่า สมาชิกรัฐสภาที่มาจากการแต่งตั้ง (nominated members of parliament) เพื่อเป็นตัวแทนของรัฐสภาที่ไม่ติดยึดอุดมการณ์หรือนโยบายของพรรคการเมืองใด (3) พรรคประชาชนใช้กลยุทธ์ที่สามารถทำให้พรรคดำเนินงานทางการเมืองให้เป็นไปได้อย่างอิสระ ปราศจากอิทธิพลของกลุ่มต่าง ๆ ที่จะส่งผลต่อการดำเนินงานของพรรคได้ และ (4) ด้านความเป็นปึกแผ่น ซึ่งกลไกดังกล่าวนี้สามารถช่วยชะลอการเข้ามาของกลุ่มการเมืองใหม่ได้เป็นอย่างดี โดยกลุ่มก้อนการเมืองใหม่ต้องผ่านขั้นตอนที่วางไว้อย่างมีระเบียบแบบแผนและเป็นไปอย่างกวดขัน แต่พรรคประชาชนก็สามารถดำเนินงานมาได้อย่างเป็นอิสระ และมีความเป็นปึกแผ่น กล่าวคือ ความเป็นอิสระของพรรคจะเป็นสิ่งที่ช่วยป้องกันการก้าวก่ายของพลังการทำลายจากภายนอกได้ แต่สิ่งที่แสดงให้เห็นประการสำคัญ คือ การที่พรรคสามารถบูรณภาพความรักหมู่คณะและวินัย ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้พรรคประชาชนเป็นพรรคการเมืองที่มีความเป็นสถาบันทางการเมืองสูงกว่าพรรคประชาธิปัตย์ในสายตาประชาชนคนรุ่นใหม่ในปัจจุบัน

สรุปและผลประโยชน์ที่จะได้รับ

ในการศึกษาปัจจัยที่ทำให้พรรคการเมืองเป็นสถาบันทางการเมืองที่ยั่งยืน กรณีศึกษาพรรคประชาธิปัตย์เปรียบเทียบพรรคประชาชน พบว่าความเป็นสถาบันของพรรคการเมืองมีความสำคัญต่อระบบการเมืองและมีผลกระทบโดยตรงต่อความคงอยู่ของพรรคการเมืองในระบบการเมือง (1) ความสามารถในการปรับตัวหรือมีความยืดหยุ่น (adaptability) 2. ความซับซ้อน (complexity) การที่องค์กรมีหน่วยงานย่อยหรือสาขาแยกย่อยที่แตกต่างกันจำนวนมาก องค์กรใดที่มีความซับซ้อนสูงองค์กรนั้นก็จะมีความเป็นสถาบันสูงตามไปด้วย (3) ความมีอิสระ (autonomy) ซึ่งความมีอิสระของพรรคการเมือง สังเกตได้จากการไม่มีความผูกพันกับผลประโยชน์ของกลุ่มทางสังคมกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะ พรรคการเมืองที่เป็นเครื่องมือของกลุ่มทางสังคมเป็นต้นว่า (4) ความเป็นปึกแผ่น (coherence) กล่าวคือ พรรคการเมืองยิ่งมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวและมีความต่อเนื่องก็จะยิ่งสามารถมีการสร้างสรรค์ความเป็นสถาบันของพรรคการเมืองได้มากเท่านั้น

จากผลการศึกษาเป็นองค์ความรู้ทางรัฐศาสตร์ในเรื่องความเป็นสถาบันทางการเมืองที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนาข้อมูลที่ได้เป็นกรณีศึกษา ปัจจัยที่ทำให้พรรคการเมืองเป็นสถาบันทางการเมืองที่ยั่งยืน กรณีศึกษาพรรคประชาธิปัตย์เปรียบเทียบพรรคประชาชน แนวทางไปสู่ความเป็นสถาบันทางการเมืองที่ยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอจากการศึกษา

การพัฒนาประชาธิปไตยให้ยั่งยืนต้องเริ่มจากการสร้างความเข้าใจหลักการประชาธิปไตยในทุกระดับของสังคม การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน การปฏิรูปสถาบันทางการเมือง และการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น จะช่วยให้ระบบประชาธิปไตยเข้มแข็งและยั่งยืน นอกจากนี้ การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหาร และการสร้างความโปร่งใสในการบริหารงานของพรรคการเมือง ก็เป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยเสริมสร้างความมั่นใจในระบบได้ เช่น

1. กระบวนการพัฒนาความเป็นสถาบันของพรรคการเมืองนั้น คณะผู้ศึกษาเห็นว่าพรรคประชาชาชน มีเงื่อนไขที่ดีในการใช้ตัวบุคคลมาเป็นตัวนำและสร้างคะแนนนิยมให้พรรค โดยเฉพาะอย่างยิ่ง นายพิธา ลิ้มเจริญรัตน์ เป็นบุคคลดังที่กล่าวมานี้ เพราะมีทั้งชื่อเสียงความนิยมของประชาชน รวมไปถึงความพร้อมในด้านการเงิน ซึ่งในประเด็นสุดท้ายเป็นปัจจัยสำคัญที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ในระบบการเมืองของไทยการที่พรรคประชาชนถูกมองว่าเป็นพรรคการเมืองเฉพาะกิจที่ให้การสนับสนุนเพียงแค่นายพิธา ลิ้มเจริญรัตน์ เท่านั้น ดังนั้น การพัฒนาพรรคประการต่อไปของพรรค คือ การเปลี่ยนแปลงการพึ่งพาอาศัยในตัวบุคคลให้หันมาพึ่งพิงพรรคการเมืองอย่างแท้จริง ซึ่งรวมถึงเปลี่ยนความจงรักภักดีจากตัวบุคคลมาเป็นพรรค เพราะหากตัวบุคคลเป็นอะไรไปจะกระทบกระเทือนเป็นอย่างมาก อาจทำให้พรรคหมดความนิยมหรือล้มไปเลย ซึ่งพรรคประชาชนต้องคำนึงถึงประเด็นนี้อย่างมาก เพราะไม่อาจจะปฏิเสธได้ว่าความนิยมของพรรคประชาชนนั้นขึ้นอยู่กับตัวของ นายพิธา ลิ้มเจริญรัตน์ เป็นหลักและอำนาจหน้าที่ต่าง ๆ ในพรรคล้วนขึ้นอยู่กับ นายพิธา ลิ้มเจริญรัตน์ เช่นเดียวกันอันจะมีผลทำให้เมื่อใดก็ตามที่ นายพิธา ลิ้มเจริญรัตน์ เป็นอะไรไปก็จะทำให้พรรคเสื่อมความนิยมและแตกสลายได้

2. การเปลี่ยนความสำคัญหรือความนิยมจากตัวบุคคลให้ประชาชนหันมาสนับสนุนพรรคประชาชน ด้วยการพัฒนาโครงสร้างขององค์กรให้รับภาระหน้าที่ต่าง ๆ ที่เพิ่มมากขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อนำเอาภาระหน้าที่ต่าง ๆ จากตัวบุคคลที่ได้รับความนิยมมาเป็นภาระหน้าที่ของพรรค ความนิยมจากตัวบุคคลก็จะตามมาสู่พรรคด้วย และจะมีผลต่อความเป็นอิสระของพรรคประชาชนที่จะเพิ่มมากขึ้นด้วย เมื่อพรรคสามารถใช้ตัวบุคคลดึงคะแนนความนิยมจากประชาชนมาได้แล้ว ขั้นตอนต่อไปต้องทำให้ประชาชนศรัทธาในตัวพรรค ทำให้ประชาชนรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของพรรคให้มีส่วนร่วม เช่น การเป็นสมาชิกพรรค และพัฒนาโครงสร้างต่าง ๆ ของพรรค เมื่อประชาชนเห็นว่าโครงสร้างต่าง ๆ ของพรรคสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ ประชาชนก็จะรู้สึกเป็นเจ้าของพรรคส่วนหนึ่ง และในที่สุดความศรัทธาต่อการบริหารงานของพรรค ความนิยมในตัวบุคคลก็จะเปลี่ยนมาสู่ความนิยมในตัวพรรคด้วย

3. สำหรับพรรคประชาธิปัตย์ ควรสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนคนรุ่นใหม่ให้มากขึ้น เพื่อพัฒนาพรรคการเมืองให้มีลักษณะเป็นพรรคมวลชน เป็นสถาบันทางการเมืองเพื่อประชาชนอย่างแท้จริง พรรคประชาธิปัตย์ต้องสวมบทบาทเป็นตัวแทนของประชาชน ทั้งตัวแทนผลประโยชน์ ตัวแทนนโยบาย และตัวแทนความคิดเห็น โดยต้องมีกิจกรรมทางการเมืองออกสู่สาธารณชนอย่างสม่ำเสมอ ไม่ใช้กิจกรรมระหว่างสมาชิกพรรคเท่านั้น ต้องเปิดรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและสื่อต่าง ๆ ให้มากยิ่งขึ้น เพื่อนำไปกำหนดเป็นนโยบาย ที่สำคัญพรรคกิจประชาชนต้องสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นกับประชาชนจากการปฏิบัติทางการเมืองเพื่อนำไปสู่การพัฒนาประชาธิปไตยอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1. การสร้างแหล่งข้อมูลและสื่อประชาธิปไตย สร้างแหล่งข้อมูลและสื่อที่เข้าถึงได้ง่ายและมีคุณภาพ การศึกษาและสร้างความตระหนักรู้เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลที่ถูกต้องและเข้าใจหลักการประชาธิปไตยได้

2. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจทางการเมือง ผ่านการเลือกตั้ง การทำประชาพิจารณ์ และการเสนอความคิดเห็น การสนับสนุนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม สนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมทางสังคม สร้างช่องทางที่หลากหลายให้ประชาชนสามารถสื่อสารและแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระและเปิดกว้าง

3. การปฏิรูปสถาบันทางการเมือง ปฏิรูปกฎหมายและระเบียบการเลือกตั้งให้เป็นธรรมและโปร่งใส การเสริมสร้างอำนาจตุลาการ เสริมสร้างอำนาจตุลาการให้เป็นอิสระและเป็นกลาง เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในการบังคับใช้กฎหมาย การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของพรรคการเมือง ส่งเสริมให้พรรคการเมืองทำงานอย่างเป็นอิสระ โปร่งใส และมีส่วนร่วมในการสร้างประชาธิปไตย

4. การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ให้ท้องถิ่นมีอำนาจในการบริหารจัดการทรัพยากรและการพัฒนาชุมชน การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน ส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนและดำเนินงานพัฒนาท้องถิ่น การกระจายอำนาจสู่ผู้บริหารท้องถิ่น: ส่งเสริมการเลือกผู้บริหารท้องถิ่นที่มาจากท้องถิ่นและมีความรับผิดชอบต่อชุมชน

5. การสร้างความโปร่งใสและตรวจสอบได้ การเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารงานของรัฐบาลและองค์กรต่าง ๆ ให้ประชาชนเข้าถึงได้ง่าย การสร้างกลไกการตรวจสอบ: สร้างกลไกการตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลและองค์กรต่างๆ ให้มีประสิทธิภาพและเป็นกลาง การส่งเสริมสื่ออิสระส่งเสริมให้สื่ออิสระสามารถทำงานได้อย่างอิสระและเป็นกลาง การดำเนินงานตามข้อเสนอแนะเหล่านี้ จะช่วยให้ระบบประชาธิปไตยในประเทศไทยเข้มแข็งและยั่งยืนมากขึ้น และสามารถตอบโจทย์ความต้องการของประชาชนได้ดียิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

รัฐสภาไทย. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550.

โกวิท วงศ์สุรวัฒน์. หลักรัฐศาสตร์. คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. หน้า 73

ชัยอนันต์ สมุทวณิช.2517. ความคิดอิสระ : รวมบทความทางการเมืองระหว่างปี 2511-2516. กรุงเทพฯ: พิฆเณศ

ศักดิ์สุนทร ขาวลาจันทร์. เอกสารประกอบการบรรยายรายวิชาแนวคิดและทฤษฎีการปกครอง ท้องถิ่น. ม.ป.ท.

ดร.ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ. สังคมกับกฎหมาย. คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2555.

ศ.ดร.บรรเจิด สิงคะเนติ. เอกสารประกอบการบรรยายวิชาเจตนารมณ์ร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่. นธป.3, 2558.

ศ.ดร.บรรเจิด สิงคะเนติ. เอกสารประกอบการบรรยายวิชากฎหมายมหาชน อดีต ปัจจุบัน กับทิศทางของประเทศไทยในอนาคต ตามหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตย. นธป.3, 2558.

สิษฐิกุล แก้วงาม. ทฤษฎีการเมืองกับการศึกษารัฐศาสตร์. มหาสารคาม : หลักสูตรสาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัย

กฎหมายและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม,2552.

Dahl, Robert A. (1963). A Preface to Democratic Theory. University of Chicago Press. ISBN 978-0-226-13426-0

Diamond, Larry, Marc F. Plattner & Philip J. Costopoulos. (2005). World Religions and Democracy.

JHU Press. ISBN 978-0-8018-8080-3

Diamond, Larry, Marc F. Plattner & Daniel Brumberg. (2003). Islam and Democracy in the Middle

East. JHU Press. ISBN 978-0-8018-7847-3

Takis Fotopoulos. (1992). "Direct and Economic Democracy in Ancient Athens and its Significance

Today", Democracy & Nature, 1 (1)

Gabardi, Wayne. (2001). Contemporary Models of Democracy. Polity.

การสัมภาษณ์เชิงลึก

1) นายอภิสิทธิ เวชชาชีวะ อดีตนายกรัฐมนตรี คนที่ 27 และอดีตหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์

ข้อมูล ณ วันที่ 19 มีนาคม 2568

2) นายณัฐพงษ์ เรืองปัญญาวุฒิ หัวหน้าพรรคประชาชน

ข้อมูล ณ วันที่ 29 เมษายน 2568

สถาบันวิทยาการพรรคการเมืองและการเลือกตั้ง

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา 5 ธันวาคม 2550 อาคาร บี

เลขที่ 120 หมู่ 3 ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร 10210